

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ С.І. Сидоренко
« _____ » _____ 2021 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР

**ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
(ПЕРЕКЛАД ВКЛЮЧНО), ПЕРША – АНГЛІЙСЬКА»**

**Тема: *ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛОМОВНОГО
АФОРИЗМУ НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ АМЕРИКАНСЬКИХ ПОЛІТИКІВ***

Виконавець: студентка групи ФЛ-201«Мз» ЧОРНА АННА ОЛЕГІВНА

Керівник: канд. філол. наук, доцент ПЛЕТЕНЕЦЬКА ЮЛІЯ МИКОЛАЇВНА

Нормоконтролер: _____ (Кондратенко Юлія Вікторівна)

Київ 2021

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Афоризм як об'єкт лінгвістичного дослідження.....	9
1.1. Поняття та ознаки англомовного афоризму.....	9
1.2. Функціональний потенціал англомовного афоризму в політичному дискурсі.....	14
1.3. Труднощі перекладу англомовного афоризму у політичному дискурсі.....	18
Розділ 2. Методологія дослідження лінгвокогнітивних характеристик англомовного афоризму в політичному дискурсі.....	25
2.1. Лінгвістичний аналіз політичного дискурсу.....	25
2.2. Лінгвокогнітивний аспект дослідження англомовного афоризму.....	30
2.3. Методи дослідження відтворення лінгвокогнітивних характеристик англомовного афоризму в політичних промовах.....	35
Розділ 3. Відтворення лінгвокогнітивного аспекту англомовного афоризму на матеріалі промов американських політиків.....	42
3.1. Вербалізація афоризмів з концептуальною складовою POLITICS у політичних промовах та їх переклад.....	42
3.2. Способи відтворення афоризмів з концептуальною складовою PHILOSOPHY OF LIFE у промовах американських політиків.....	50
3.3. Особливості перекладу афоризмів з концептуальною складовою EQUALITY у промовах американських політиків	59
3.4. Відтворення афоризмів з концептуальною складовою DIGNITY у промовах американських політиків	68
Висновки	77
Список використаних джерел	82
Додатки	90
Додаток А	91

Додаток Б	93
Додаток В	94
Додаток Г	95
Додаток Д	100

ВСТУП

Невід'ємною частиною життя сучасного світу є інститут влади. Оскільки політики є лідерами країни вони використовують мову і мовні засоби не тільки на побутовому рівні, але і в процесі виконання покладених на них посадових обов'язків. У сучасному світі політична діяльність визначає долю держави народу. Політика – це «сфера діяльності, пов'язана з відносинами між класами, націями та іншими соціальними групами, ядром яких є проблема завоювання, утримання і використання державної влади» [56, с. 67]. Таке розуміння політичного феномена отримало назву комунікаційного. З іншого боку, політика розглядається як мовна діяльність. Т.П. Третьякова зазначає, що сприйняття політики суспільством відбувається через мову, а, отже, «розуміння й інтерпретація політичної мови є умовою інтерпретації політики» [65, с. 300].

Політичний дискурс – це система взаємопов'язаних елементів, які утворюють нову систему. Основним елементом будь-якого дискурсу є його учасники. Саме вони в подальшому визначають ідеї, цінності, норми, зміст, соціально-політичний контекст, форми, канали, засоби та функції дискурсу. Учасниками політичного дискурсу є – політична еліта, суспільно-політичні об'єднання, соціальні інститути, групи людей та ін.

Процес формування громадської думки є однією з цілей політичного дискурсу. З двох існуючих способів формування громадської думки для дискурсу характерний плюралістичний шлях, що дозволяє учасникам політичної комунікації зробити самостійний вибір на основі вільної і рівноправної участі, а не моністично, що передбачає формування громадської думки під впливом стереотипізації свідомості переважно за допомогою пропаганди, цілеспрямованого регулювання поведінки особистості і соціальних груп.

Сформована громадська думка може ефективно впливати на подальший дискурс, виконуючи контрольну функцію «громадського закону». В умовах соціальної аномії дискурс служить реальним механізмом формування громадської думки і, таким чином, сприяє інституалізації та консолідації суспільства, повної

легітимізації влади в умовах якої політичним лідерам доводиться вдаватися не тільки до неординарних рішень в скоєнні політичних дій, але і під час своїх виступів. Вони застосовують як нейролінгвістичне програмування, так і загальний емоційний вплив [24, с. 8]. Для більшої емоційності мови, політики використовуються різні мовні засоби, серед яких виділяємо афоризми.

Зацікавленість афористикою вельми збільшилася за минулі роки. У своїх працях афоризми та їх переклад досліджували Н. Т. Федоренко [67], З. Куньч [103], Т. Н. Манякіна [40]; їх когнітивний аспект розглядався А.М. Приходько [54], З. Д. Поповою [53]. Цей інтерес можна пояснити тим, що афоризми якнайкраще відповідають атмосфері нашого часу, що вимагає особливої лаконічності формулювання ідеї. Елементи афористичного мислення дають можливість виділити інформацію з метою пізнання, знайти і визначити свою особистісну позицію. Афористичний вислів узагальнює і типізує різноманітні прояви індивідуального і соціального існування і міцно існує в спілкуванні як його органічна частина, як ємна і концентрована модель образного відображення реальності і вираження ставлення мовця до неї.

Афоризми завжди привертали увагу людей, але в наш час, в епоху науково-технічного прогресу, їх значимість особливо збільшилася; не випадково у деяких країнах афористика активно розвивається та навіть досягла свого розквіту. На тлі практично абсолютної відсутності літературознавчих праць в минулому, останнім часом опубліковано ряд змістовних теоретичних статей про афоризми; з'являються і роботи лінгвістичного характеру. Проблеми афористики розглядаються на літературних конгресах, їм присвячуються численні дисертації.

Актуальність дослідження визначається тим, що незважаючи на те, що жанру афоризмів присвячена велика кількість літератури, уявлення про нього дуже розпливчасті, не мають ясних контурів. Існує ряд проблем, які залишаються невирішеними: саме слово «афоризм» не має загальноприйнятого поняття; не встановлені жанрові рамки і видові особливості афоризмів; не існує загальноприйнятої класифікації афористичних висловлювань, їх функцій в різних типах текстів. Нас, у свою чергу, цікавить функціонування афоризмів у політичному

дискурсі, адже будучи результатом мисленнєво-комунікативної діяльності людини, афоризм виконує ряд лінгвокогнітивних функцій. В їх основі лежить фіксація адресантом нової інформації або знань про світ, що суперечать її реципієнту. Саме цей факт є невід'ємним у дослідженні концептуальної складової афоризмів, їх когнітивного аспекту та прагматичного потенціалу. Оскільки політика є міжнародною сферою діяльності, яка залучає комунікацію світових лідерів, найвпливовішим з яких є США, важливим є дослідження способів перекладу афоризмів, використаних у промовах американських політиків, адже перекладачам доводиться вдаватися до застосування нестандартних трансформацій на шляху до досягнення якісного перекладу.

Мета дослідження полягає у визначенні домінантних лінгвокогнітивних характеристик англомовного афоризму в політичному дискурсі, дослідженні засобів їх вербалізації, а також у виокремленні способів їх відтворення українською мовою.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких конкретних завдань:

- визначити поняття та ознаки англомовного афоризму;
- висвітлити функціональний потенціал англомовного афоризму в політичному дискурсі;
- охарактеризувати труднощі перекладу англомовного афоризму у політичному дискурсі;
- проаналізувати лінгвістичний аспект політичного дискурсу;
- висвітлити лінгвокогнітивний аспект дослідження англомовного афоризму;
- виділити методи дослідження відтворення лінгвокогнітивних характеристик англомовного афоризму в політичних промовах;
- дослідити способи відтворення афоризмів з концептуальними складовими у промовах американських політиків в процесі перекладу;

Об'єктом дослідження є афоризми, використані у промовах американських політиків, та їх лінгвокогнітивні характеристики.

Предметом дослідження є вербалізація та способи відтворення українською мовою лінгвокогнітивних характеристик англомовного афоризму, використаного у промовах американських політиків.

Матеріалом дослідження слугують приклади афоризмів (112 одиниць), отриманих методом суцільної вибірки з промов американських політиків різних десятиліть та їх переклад українською мовою, дібраних з архіву офіційного сайту Посольства США в Україні.

Для вирішення поставлених завдань були використані наступні **методи дослідження**: 1) методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, за допомогою яких було зібрано та узагальнено теоретичний матеріал з досліджуваної теми, а також підведені результати дослідження; 2) метод суцільної вибірки; 3) метод мовностилістичного аналізу; 4) статистичний метод; 5) концептуальний аналіз; 6) когнітивний метод; 7) порівняльний метод, завдяки якому співвіднесені афоризми, що використовуються в оригінальному тексті та його перекладі, виявлено їх спільні та відмінні риси.

Новизна дослідження полягає в тому, що в ньому розглянуто проблему визначення поняття афоризму, виявлено його домінантні лінгвокогнітивні характеристики, а також виокремлено основні способи перекладу англомовного афоризму політичного тексту. Хоча в сучасному світі політичний дискурс та функціонування афоризмів є центральною темою багатьох вітчизняних та зарубіжних праць, наше дослідження вперше висвітлює концептуальну складову афоризмів у промовах політиків.

Практичну значущість отриманих результатів визначаємо можливістю їх використання при підготовці відповідних розділів підручників, навчальних посібників, у лекційних курсах із стилістики англійської мови, теорії перекладу, перекладу галузевої літератури, на практичних заняттях, для розв'язання практичних проблем, пов'язаних з англо-українським перекладом.

Апробацію отриманих результатів роботи здійснено на трьох наукових конференціях: ІХ Міжнародній науково-практичній конференції «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура» (м. Київ, 19-20 листопада 2021),

XXI Міжнародній науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки» за напрямом «Гуманітарні науки» (м. Київ, 7 – 9 квітня 2021 року, Національний авіаційний університет), VII Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених» (м. Одеса, 19 листопада 2021).

Публікації отриманих результатів. Основні результати дослідження опубліковано у збірниках тез доповідей:

Чорна А. О. Відтворення концептуальної складової англомовного афоризму у перекладі на матеріалі промов американських політиків. IX Міжнародна науково-практична конференція «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура». Київ, 2021. С. 152-155.

Чорна А. О. Лінгвокогнітивні характеристики англомовного афоризму на матеріалі промов американських політиків. VII Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених». Одеса, 2021. С. 56-59.

Чорна А. О. Research of the Language Concept of Politics based on the English Aphorisms. XXI Міжнародна науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки» за напрямом «Гуманітарні науки». Київ, 2021. С. 81 – 82.

РОЗДІЛ 1

АФОРИЗМ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Поняття та ознаки англомовного афоризму

Афористика є мистецтвом узагальнення життєвого досвіду й оформлення його у вигляді афоризмів, які виникли як дидактичний жанр у V-IV столітті до н.е. [99, с. 34]. Традиційно вивченням афористики займаються філософія, літературознавство і культурологія, також ця категорія є сферою вивчення лінгвістики. І хоча XX століття відзначене підвищенням інтересу до вивчення предмету афористики, на сьогоднішній день багато питань залишаються невирішеними і потребують подальшого вивчення.

Найперше необхідно визначити поняття афоризму. У словнику Розенталя Д.Е. та Теленкової М.А. знаходимо наступне визначення: афористичність (від грец. *Aphorismos* – вислів) мови – насичення мови афоризмами – лаконічними, точними за формою висловами, які виражають узагальнену думку [105, с. 21]. Словник Матвеевої Т.В. надає наступне визначення: афоризм – стійкий вираз, який коротко, узагальнено, в точній формі виражає розумну думку. Так називають в першу чергу авторські сентенції, в тому числі крилаті слова. Нерідко до них зараховують і народні афоризми – прислів'я. Художня досконалість афоризму підкреслюється використанням тропів і фігур мови, особливо вживані антитеза і паралелізм [104, с. 31].

Згідно Дядик Н.Г., афоризми відображають всі рівні людського буття «від побутового до екзистенційного» і представляють собою «універсальну форму знання, присутню на будь-якому рівні пізнання об'єктивної реальності» [23, с. 161]. Іншими словами, афоризм виступає в якості форми об'єктивації знання, і функціонує в різних видах дискурсів: науковому, культурологічному, суспільному, політичному та ін.

Частина вчених відносить афоризми до авторських висловлювань, як це представлено в роботі Успенського Л.В.: афоризм (грец. *Aphorismos* – «короткий вислів») – закінчена, узагальнена і глибока думка певного автора, виражена в лаконічній, відточеній формі, що відрізняється чіткістю вираження і явним

несподіваним судженням [66, с. 23]. Інша частина дослідників відносить афоризми до народних, іншими словами, до фразеологічних або паремічних (стійка фразеологічна одиниця, що представляє собою цілісне речення дидактичного змісту) одиниць, що входять в єдину лексико-фразеологічну систему мови [59; 52; 35]. Ми, у свою чергу, слідом за Полчаніною Є. О. визначаємо афоризм як авторський вислів, виражений в лаконічній, чіткій формі з певним смисловим навантаженням, комунікативною метою якого є переконати адресата за допомогою виразного судження [52, с. 13].

Згідно із згаданими вище авторами, афоризм має чітку структуру. В першу чергу, він є закінченою одиницею, яка складається в середньому з 5-10 слів. Однак в окремих випадках афоризм складається з 2 – 3 речень, пов'язаних загальним змістом, і носить назву «афористичного висловлювання».

Наступне визначення подано в словнику Розенталя Д.Е., Теленкової М.А.: висловлювання – повідомлення, що володіє смисловою цілісністю. Висловлювання може ототожнюватись з реченням, але може бути і повідомленням, що не укладається в схему простого речення (відповідні репліки в діалозі, називне уявлення і т. д.) [105, с. 67]. Словник Матвєєвої Т.В. дає наступне визначення: висловлювання – цілісна одиниця повідомлення, що представляє собою мовний відрізок в його взаємозв'язку з комунікативним наміром мовця, учасниками і ситуацією спілкування, тобто матеріально-мовне втілення мовного акту. Будучи одиницею мовлення, а не мови, висловлення підпорядковане актуальному членуванню, що відбиває його співвідношення з попереднім контекстом [104, с. 57].

Висловлювання може входити до складу діалогу або монологу. Формально висловлювання часто ототожнюється із реченням, але в розмовному діалозі, де багато своєрідних мовних проявів, може не вкладатися в рамки речення. Основна відмінність висловлювання від речення – його зв'язок з конкретною комунікативною подією і мовним жанром: мовець пристосовує свою промову до певної ситуації і своїх співрозмовників: спирається на те, що їм відомо, підкреслює те, що для них в даному випадку важливо, може не називати оточуючих предметів в силу їхньої присутності, в результаті – висловлювання як одиниця мови може істотно відрізнятися від речення як синтаксичного мовного зразка.

Термін «висловлювання» близький до терміну «фраза», що означає цілісну одиницю спілкування і повідомлення. Вибір одного або іншого терміна найбільше пов'язаний з традиціями наукової галузі: в синтаксисі і фонетико-інтонаційних дослідженнях надається перевага терміну «фраза», в комунікативній лінгвістиці та лінгвістичній прагматиці – «висловлювання» [104, с. 65]. Враховуючи порівняння цих визначень можна зробити висновок, що афоризм відрізняється від висловлювання своєю стислістю, узагальненістю, використанням тропів і фігур.

У ході нашого дослідження ми спробуємо розмежувати поняття «афоризм» і «прислів'я». Відповідно до словника Розенталя Д.Е. та Теленкової М.А. : прислів'я – образний завершений вислів, що має повчальний зміст, зазвичай характеризується особливим ритмо-інтонаційним і фонетичним оформленням (паралелізм побудови, віршовий розмір, звукові повтори, рима і т. д.) [105, с. 197].

У словнику Жеребило Т.В. знаходимо наступне визначення: прислів'я – образний вислів, створений народом і передається із покоління в покоління в усній формі, що виражає закінчену думку, повчання, що застосовується до безлічі подібних ситуацій, що має алегоричний сенс [100, с. 271]. Прислів'я як об'єкт фразеології – стійкий вислів, організований граматично і ритмічно, що відображає практичний досвід народу, оцінку дійсності, що виступають у мовленні як самостійні судження [100, с. 271]. Після проведеного порівняння зазначених визначень можна сказати, що афоризм відрізняється від прислів'я використанням тропів, фігур мови, а також випадками вживання.

Далі спробуємо розмежувати поняття «афоризм» і «приказка». Відповідно до словника Розенталя Д.Е., Теленкової М.А.: приказка – образний, алегоричний вираз, який влучно визначає якесь життєве явище, лаконічне за формою, на відміну від прислів'я яке не укладає в собі прямого повчального сенсу, з чим часто пов'язана синтаксична незакінченість [105, с. 187].

Керуючись словником Жеребило Т.В. визначаємо, що приказка – це образний вислів, створений народом і передається із покоління в покоління в усній формі, що не представляє собою закінченого судження. Це, як правило, образне порівняння, емоційно забарвлений вираз [100, с. 265]. Порівнюючи ці визначення, можна зробити

висновок, що афоризм відрізняється від приказки можливістю бути вираженим в письмовій формі, яка є не народним надбанням, а результатом розумової діяльності однієї людини, відрізняючись закінченістю судження.

Спробуємо розмежувати поняття «афоризм» і «крилаті вислови». У словнику Розенталя Д.Е., Теленкової М.А. подано таке визначення: крилаті вислови – стійкі вирази, що увійшли в мову з певного літературного або історичного джерела (влучні вислови видатних громадських діячів, цитати з творів художньої літератури і т. д.) і набули широкого поширення завдяки властивій їм виразності [105, с. 102].

Ось, що подає словник Жеребило Т.В. : крилаті вислови як фразеологічні вирази – стійкі вирази, що з'явилися у мові під впливом того чи іншого літературного джерела або закріпилися в усному і письмовому вживанні висловлювання історичних діячів та діячів культури, мистецтва [100, с. 169]. Крилаті вислови – образні вислови з творів письменників і поетів, які вживаються в усній і письмовій мові [100, с. 169]. Після з'ясування визначень поданих термінів можна зробити висновок, що афоризм відрізняється від крилатих слів своєю гнучкістю, можливістю бути зміненим, необов'язковістю наявності такої виразності, як в крилатих виразах.

Специфіка афоризмів безпосередньо залежить від позиції, з якої розглядається афористичний вислів. В даному випадку афоризм трактується нами як семіотична система. У семіотичному відношенні афоризм – універсальний ідеологічний знак, або ідеологема, що представляє собою «багатоярусну смислову конструкцію», розглянуту в екстралінгвістичному контексті. Основними елементами цієї конструкції виступають поверхнева (художня вербальна оболонка) і глибинна (підтекст) структури, що володіють експліцитним й імпліцитним змістом, відповідно [23, с. 113].

Більше того, лексичне значення афоризму також піддається розподілу на 2 елементи: інтенціонал афоризму є «змістовне ядро лексичного значення», а імплікаціонал – «периферія семантичних ознак, що оточують це ядро» [47, с. 60]. Іншими словами, афоризм має низку інтенціональних й імплікаційних ознак. Інтенціонал лексичного значення афоризму складають: «авторство», «узагальненість судження», «експресивність», «чіткість судження» і «смислова завершеність». До

імплікаційних ознак належать: «автосемантичність», «антропоцентричність», «глибина й оригінальність думки», а також «стабільність форми при цитуванні» [14, с. 63].

Специфіку афоризму становлять не тільки структурна та змістовна сторона висловлювання, але і той факт, що він є синтетичним продуктом різних форм розумового процесу. Проте, складність афоризму не повинна бути «редукована лише до об'єктивації в ньому результатів розумової діяльності» [23, с. 6]. Про це свідчить художня сторона афоризму.

У зв'язку з цим ми спостерігаємо поділ афоризмів на афоризми теоретичного (філософські, релігійні, політичні та ін.) і практичного мислення (максими). Мета перших – «повідомлення когнітивної інформації про об'єкти об'єктивної реальності»; других – «служити керівництвом у практичній діяльності людини» [23, с. 7].

Ще однією рисою, характерною для афоризмів, є властивість стискати великий обсяг інформації до ядерного стану і вживатися у різних видах дискурсів. Іншими словами, смислове навантаження відіграє важливу роль у функціонуванні афоризмів.

Отже, у лінгвістиці та мовознавстві існують різноманітні визначення поняття афоризм. Ми трактуємо цей феномен як стійкий вираз, який коротко, узагальнено, в точній формі виражає розумну думку, комунікативною метою якого є переконати адресата за допомогою виразного судження. Афоризм відрізняється від крилатих висловів, прислів'я та приказки набором інтенціональних й імплікаційних ознак, укладених в художню оболонку висловлювання. Також він характеризується смисловою компресією і є вербальним продуктом розумової діяльності людини.

1.2. Функціональний потенціал англомовного афоризму в політичному дискурсі

Будучи вживаним у різних дискурсах, афоризм має різні функції. У нашому дослідженні ми розглядаємо функціонування англомовного афоризму у політичному дискурсі. З політичним дискурсом ми зустрічаємось щодня. Однак він не замкнений професійними рамками і доступний для розуміння практично кожному члену суспільства. Політичний дискурс – це сукупність «всіх мовних актів, які

використовуються в політичних дискусіях, а також правил публічної політики, визначених традицією і перевірених досвідом» [7, с. 12]. Ю. С. Сорокін визначає політичний дискурс в аспекті його співвідношення з ідеологічним дискурсом: «Політичний дискурс є різновидом ідеологічного дискурсу. Різниця полягає в тому, що політичний дискурс експліцитно прагматичний, а ідеологічний – імпліцитно прагматичний ...» [62, с. 57].

Верещагін С.Б. пропонує вузьке розуміння політичного дискурсу «як жанру, метою якого є обговорення поставленої теми за допомогою аргументованих висловлювань, обмежених рамками певного контексту» [16, с. 26].

Основні характеристики політичного дискурсу виділяє Є.І. Шейгал: а) переважання масового адресата; б) домінуюча роль фактичного спілкування; в) смислова невизначеність, виражена в тому, що політики, як правило, уникають прямо висловлювати свої думки, а значущим фактом стає момент віри; г) опосередкованість політичної комунікації фактором ЗМІ, в результаті чого виникає дистанція між лідером і масами, при цьому зближення сприяє демократичності, а дистанціювання – авторитарності дискурсу; д) театральність, що виявляється для політиків в необхідності «працювати на публіку»; е) динамічність мови політики, обумовлена мінливістю ситуації і злободенністю розкритих реалій; ж) езотеричність як результат використання маніпулятивних стратегій, найважливішими з яких є евфемізація, навмисна ухильність, натяк і посилення на чутки [73, с. 9]. Дослідник також вважає, що основна функція політичного дискурсу зводиться не тільки до функції переконання, а полягає в його використанні в якості інструменту політичної влади [73, с. 48].

Політичний виступ, який є однією із форм політичної комунікації або політичного дискурсу, знаходить своє вираження у вербальній дії, яка передбачає володіння мистецтвом красномовства, мистецтвом усного слова. Тому в рамках політичного дискурсу необхідно також розглянути поняття «мова політики», яке Є.І. Шейгал визначає як «структуровану сукупність знаків, що утворюють семіотичний простір політичного дискурсу» [73, с. 32]. Зв'язок між мовою та політикою проявляється, в тому, що жоден політичний режим не може існувати без

комунікації. Мова необхідна політикам для того, щоб інформувати, давати вказівки, проводити законодавчі акти, переконувати і т.д. Мова політичних промов – це багато в чому мова обіцянок. Необхідно відзначити, що політична мова використовується не тільки професійними політиками або державними чиновниками, а й усіма членами мовного співтовариства. Вона пов'язана зі специфічним використанням розмовної мови як засобу переконання і контролю, тобто в маніпулятивних цілях. Політичний дискурс характеризується маніпуляцією, що є необхідною умовою для досягнення його цілей і завдань. Мова політики зазвичай є і мовою впливу, хоча і повністю не зводиться до нього. Для досягнення поставленої політиком мети, його мова повинна торкнутися потрібної «струни» в масовій свідомості, тобто висловлювання повинні укладатися в рамки думок і оцінок адресатів. Цього можна домогтися, вдавшись до різних засобів, у тому числі і мовних, одним з яких, на наш погляд, є афористичність мови.

Будучи результатом мисленнєво-комунікативної діяльності людини, афоризм виконує ряд комунікативних і дискурсивних функцій. Причому на перший план в цьому дослідженні виходить вивчення дискурсивного потенціалу афоризмів. Це багато в чому пов'язано з розвитком сучасної дискурсивно-орієнтованої парадигми в лінгвістиці, для якої характерно розгляд мовних явищ, в першу чергу, як контекстуалізованих одиниць, відбір яких автором дискурсу, їх інтерпретація адресатом обумовлені як намірами автора, так і екстралінгвістичними факторами, наприклад, фоновими знаннями, психологічним станом комунікантів [70, с. 56]. Однією з рис, що обумовлюють собою манеру проголошення промови (в тому числі і політичним діячем) і створення певного емоційного фону є афористичність. В даний час до недостатньо розроблених аспектів афористики можна віднести і прагматику цих мовних виразів, в тому числі роль афоризмів у здійсненні авторських інтенцій в політичному дискурсі.

Необхідно відзначити, що відмінною рисою політичних афоризмів є новизна та оригінальність думки. Дослідження показують, що для подібних афоризмів характерні домінування суб'єктивності, агітаційний «підтекст», лестоці, маніпулятивність – здатність в певному контексті звучати (впливати) на слухача

завдяки своєму зовнішньому оформленню і внутрішньому змісту. Політичні афоризми більше тяжіють до афористичних висловлювань, так як часто це не власне афоризм, а вираз, в якому присутня афористичність [56, с. 68].

При введенні афоризму або афористичного виразу в дискурс, оповідач або приймає судження, викладене в ньому, або сперечається з ним, що може свідчити про його ціннісні пріоритети, а якщо дискурс призначений для масового реципієнта – то і про те, які культурні і ціннісні моделі затребувані в даний момент в конкретному мовному співтоваристві. Наявність у кожного політичного діяча власного набору афоризмів і афористичних виразів вказує на відповідну компетентність мовця, його соціальний статус, рівень освіченості й ерудованості та, відповідно, може істотно впливати на думки слухача про нього, бажання зайняти сторону цього політичного діяча. Афоризми виконують певні функції в політичному дискурсі.

В основі комунікативних функцій афоризму лежить фіксація адресантом нової інформації або знання про світ, суперечачи її реципієнту. Однак закріплення і передача інформації можуть протікати різними способами. Наприклад, аргументативна функція афоризму спрямована на переконання адресата в достовірності будь-якої інформації або правильності викладених дій. Номінативна функція орієнтована виключно на констатацію певних знань про навколишню дійсність. Ще одна функція, яку можна віднести до комунікативних, – кумулятивна. Вона відповідає за накопичення та збереження інформації з подальшою передачею її новому поколінню [42, с. 121].

У зв'язку з тим, що ми розглядаємо афоризми в політичному контексті, варто приділити особливу увагу таким функціям: сугестивній, директивній і агональній. Сугестивна функція має на увазі вислів якогось припущення з метою впливу на підсвідомість реципієнта і його емоційно-психологічний стан. Директивна, навпаки, орієнтована на спонукування адресата до політичної дії, а також на провокування його розумової діяльності. Обидві ці функції можна назвати маніпулятивними [75, с. 49]. Агональна функція афоризму, на відміну від попередніх, – це функція боротьби за владу, що реалізується одним із трьох способів. Викривальна функція спрямована на дискредитацію людини або явища для досягнення власних інтересів. Провокуюча –

на провокування адресата. І нарешті, захисна функція має на меті порятунок особи адресанта шляхом відведення критики або «контрнападу» для подальшої сугестії на реципієнта [25, с. 89]. Безсумнівно, виділяють й інші комунікативні функції афоризмів, однак перераховані вище функції найбільш характерні для афоризмів політичного типу.

Мовні афоризми, що містять у своїй семантиці відомості, що відображають досвід політика в його прагненні популяризувати і просувати свою ідейну платформу, займають особливе місце в політичному дискурсі. В основі критеріїв виокремлення афоризмів лежать мовні засоби на фонетичному, морфологічному, лексичному і синтаксичному рівнях. Афоризми володіють обов'язковими ознаками (виразність, стислість), так і додатковими ознаками (завершеність, узагальненість, імпліцитність і парадоксальність), що відповідають таким його категоріальним характеристикам, як витонченість думки через напруженість, актуальність і злободенність сюжетної лінії [25, с. 71].

Афоризми, що входять до складу політичного дискурсу, володіють власним функціональним потенціалом, який виходить за межі функціонального поля політичного дискурсу і відповідно розширює його за рахунок таких конкретних функцій афоризмів, як моделююча і кумулятивна. Ці дві функції збільшують функціональний потенціал політичного дискурсу і можуть змінювати своє положення в ієрархії функцій (репрезентативна, регулятивна, акціональна, що прогнозує, дидактична, інтеграційна, що ідентифікує, експресивна, що моделює, кумулятивна) в залежності від насиченості тексту афоризмами. Прагматичний потенціал афористичного політичного дискурсу реалізується на основі базової стратегії театральності (тактики спонукання, кооперації, попередження, обіцянки), що детермінується характером мовних афоризмів [40, с. 35].

Мовні афоризми як компоненти загального афористичного фонду, володіючи кумулятивною функцією, здатні акумулювати і узагальнювати в собі екстралінгвістичну інформацію, в тому числі культурно значиму, яка має не тільки погляди авторів, а й світогляд епохи. Обидва політики, дотримуючись курсу на забезпечення, перш за все, добробуту свого народу як процвітаючої нації,

використовують афоризми, що відображають споконвічні національні цінності культури: американському політичному лідеру властиві моральні цінності, серед яких відповідальність, чесність, праця; у своїх промовах вони проголошують свободу, незалежність, рівність, патріотизм.

Таким чином, можна зробити висновок, що політична афористика – це культурна спадщина, залишена в мові чинним агентом політичної комунікації. Вислови політичних діячів, фрази і вирази, які стали популярними входять до фонду прецедентних висловлювань тієї чи іншої лінгвокультури. Афоризми й афористичні висловлювання зовнішньою формою і внутрішнім змістом здатні впливати на адресата, фіксуючи на себе більше уваги, ніж банальні висловлювання. Будучи невід'ємною частиною національної культури народу, афоризми вбирають в себе всі події (в нашому випадку в сфері політики) і відображають їх у промовах, в тому числі, і в формі політично значущих для етносу виразів. Основними функціями афоризмів у політичному дискурсі є сугестивна, директивна, агональна, викривальна, провокуюча, моделююча і кумулятивна. В основі критеріїв виокремлення афоризмів лежать мовні засоби на фонетичному, морфологічному, лексичному і синтаксичному рівнях.

1.3. Труднощі перекладу англomовного афоризму у політичному дискурсі

Для аналізу відтворення афоризмів політичного дискурсу у перекладі необхідно керуватися певним набором критеріїв, за допомогою яких буде здійснено подібний аналіз. Одними із таких критеріїв є «еквівалентність» й «адекватність». Коли в дослідженнях з теорії перекладу мова йде про якісну оцінку того чи іншого перекладу з точки зору передачі в ньому смислового змісту або комунікативного навантаження вихідного тексту, то починається теоретизування, яке, мабуть, і служить для деяких однією з підстав повного заперечення будь-якої теорії перекладу.

Дефініції «адекватний переклад», «точний переклад», «ідіоматичний переклад» і т.д. нерідко використовуються сьогодні як вихоплені з контексту зручні ярлики, які можна вживати, не замислюючись. Але якщо проаналізувати ці поняття з точки зору перекладацької практики, то виявляється, що всі переклади діляться в кінцевому

рахунку на хороші і погані. Професійний перекладач перекладає керуючись виключно своєю мовною компетенцією і почуттям мови. І він не замислюється кожен раз про те, чи адекватно він переклав текст.

Термін адекватність є одним із основних понять, що використовуються в процесі перекладу і ґрунтується на оцінці перекладу як повноцінного смислового аналога оригіналу тексту. Адекватність є виключно перекладацьким терміном і в загальнонауковому плані не є терміном і вживається «нетермінологічним» [37, с. 48]. Як припускає Гарбовський Н. К., поняття адекватності прийшло в теорію перекладу з теорії пізнання, де термін «адекватне» позначає вірне відтворення в уявленнях, поняттях і судженнях об'єктивних зв'язків і відносин дійсності [20, с. 97].

В рамках напрямку загальної теорії комунікації, виділяється, так звана, функціонально-комунікативна адекватність перекладу, що передбачає відтворення в максимально можливій мірі домінантної функції тексту, що формується на основі комунікативної інтенції відправника повідомлення і націленої на забезпечення певного комунікативного ефекту з боку одержувача повідомлення. У зв'язку з цим, адекватним перекладом може вважатися «переклад, в якому відтворюється функціональна домінанта вихідного повідомлення відповідно до комунікативної інтенції відправника вихідного повідомлення» [60, с. 172].

Розрізнення типів адекватності вводить переклад в коло основних складових комунікативного акту. Поняття адекватності тут повністю вбирає в себе всі типи відповідності між текстом оригіналу і текстом перекладу. У цьому випадку поняття еквівалентності виявляється зайвим. Однак такий функціональний підхід не передбачає розгляду максимально повного переосмислення всієї системи значень, що містяться в тексті оригіналу. А тому як комунікативний акт – це не тільки учасники комунікації, а й саме повідомлення, система смислів в словесному образі, такий погляд на переклад, при якому максимальний збіг між змістом оригіналу та перекладу вважається очевидним. У цьому випадку «хорошим» або «правильним», визнається тільки еквівалентний переклад [32, с. 58].

По відношенню до поняття адекватності особливий інтерес представляє теорія А. В. Федорова. Він висуває свою концепцію теорії перекладу, яку він називає

«описовою». Така концепція принципово орієнтована виключно на результат перекладу, на текст перекладу. Вихідним пунктом аналізу виступає функціонування тексту перекладу в системі текстів мови перекладу. Переклад, за визначенням цього вченого, – це комунікація за допомогою перекладних повідомлень, в рамках певних культурномовних кордонів. Текст розглядається з двох позицій: з одного боку, він повинен відповідати мовним нормам і традиціям мови перекладу, вписуватися в літературну систему мови перекладу, з іншого боку, перекладний текст повинен якомога повніше відповідати оригіналу, щоб вважатися адекватним перекладом [68, с. 57].

Під адекватністю А. В. Федоров пропонує розуміти максимально точну відповідність оригіналу. При цьому можна враховувати обов'язкові розбіжності, викликані необхідними відмінностями між мовою перекладу і вихідною мовою. У процесі аналізу необхідно спочатку встановити потенційно досяжну адекватність перекладу конкретного тексту, а потім визначити реальну еквівалентність, тобто ступінь відхилення від теоретично можливої адекватності. Відхиленнями від неї слід вважати лише довільні рішення перекладача, так як обов'язкових відхилень, пов'язаних з об'єктивно існуючими відмінностями в системах мов, уникнути неможливо. За цією теорією, текст перекладу завжди є компромісом між прагненням до прийнятності та адекватності [68, с. 61].

Термін «еквівалентність» відображає смислову близькість вихідного тексту з його перекладом і був введений з огляду на те, що досягти рівності повної схожості між ними неможливо. Виникнення такого поняття як еквівалент до сьогодні викликає суперечки. Наприклад, Вілс В. передбачає, що даний термін був узятий з математики і позначає однозначну відповідність між елементами двох множин. У той час як Егер Г. Вважає, що термін взятий з логіки, так як логіка є теоретичним підґрунтям для двомовного перекладу. За словами дослідника Ілека Б., еквівалент як термін вперше був ужитий по відношенню до перекладу А. В. Федоровим, пізніше – Дж. Кетфордом – тобто, узятий з лінгвістики [32, с. 30]. В. Н. Комісаров пропонує наступне визначення цього поняття: еквівалентність – це «максимально можлива лінгвістична близькість тексту перекладу до тексту оригіналу» [32, с. 34].

Формальна еквівалентність «орієнтована на оригінал» і досягається обов'язковим збереженням частини мови при перекладі, відсутністю членування або перестановки членів речення оригіналу, збереженням пунктуації, розбивкою на абзаци, застосуванням принципу конкордансу (тобто переклад певного слова завжди одним і тим же відповідником). Всі ідіоми калькуються, будь-які відхилення від оригіналу пояснюються в примітках і т.п. [60, с. 29].

Спроба побудувати типологію еквівалентності приводить нас до таких вчених як Егер Г., Швейцер А. Д. і Комісаров В. Н. Варто відзначити Юджина Найду, який пропонує свою типологію еквівалентності: 1. Формальна еквівалентність орієнтована в першу чергу на структуру вихідного тексту і на максимально можливе точне відтворення плану змісту. У зв'язку з цим, переклади такого типу часто рясніють посиланнями, за допомогою яких і досягається максимальне наближення до структури оригінального тексту. 2. Динамічна еквівалентність заснована на принципі еквівалентного ефекту. Структура відходить на другий план. Основним стає збереження відносин між рецептором і вихідним текстом ідентичним відносинам між рецептором і подібним текстом [81, с. 56].

У перекладознавстві не існує конкретних правил перекладу афоризмів, але, наприклад, С. Влахов і С. Флорін у книзі «Неперекладне в перекладі» виділяють два основних принципи, відповідно до яких слід перекладати афоризми. В процесі перекладу афоризмів необхідно:

1. Зберігати форму афоризму.
2. Зберігати конотативне значення афоризму: натяки, алюзії, пов'язані з джерелом їх походження. Тому перекладачеві дуже корисно знати авторство афоризмів та історію їх виникнення [18, с. 311].

Характер і роль стилістичних елементів використаних в афоризмах обумовлюють способи їх перекладу. Трудність, з якою стикається перекладач насамперед є у відтворенні не тільки смислу афоризму, а й його експресивності та когнітивних складових. Смысловое навантаження афоризмів ставить специфічні вимоги до перекладача, тому він вдається до використання перекладацьких

трансформацій. У нашому дослідженні ми використовуємо класифікацію за В.Н. Комісаровим, який виділяє наступні трансформації.

Калькування – це спосіб перекладу, за якого складові частини безеквівалентної лексичної одиниці (морфемі слова або лексемі словосполучення) замінюється їх буквальним відповідником мовою перекладу [32, с. 149]. Калькування являє собою запозичення особливого виду, тобто ми запозичуємо з іноземної мови окремі елементи і перекладаємо їх буквально. Таким чином виникає або калькування вислову, або калькування структури.

Транскодування – це побуквенна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу. Воно орієнтується на певну мовну групу або на конкретну форму інформативної трансформації, яка присутня в оригінальному тексті. Транскодування є репрезентативним варіантом змісту оригінального тексту мовою перекладу, відрізняючись при цьому від перекладу тим, що створюваний текст не призначається для повної заміни оригінального. Розрізняють чотири види транскодування:

- транскрибування або транскрипція;
- транслітерування;
- змішане транскодування (переважне застосування транскрибування із елементами транслітерування);
- адаптивне транскодування (коли форма слова в вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу) [32, с. 21].

Наступний спосіб адекватного перекладу афоризмів є конкретизація значення – це лексична трансформація, внаслідок якої слово ширшої семантики в оригіналі замінюється словом вузької семантики [32, с. 15].

Трансформація генералізації протилежна конкретизації, тому що вона полягає в заміні конкретного поняття загальним. В процесі перекладу з англійської на українську вона застосовується набагато рідше, ніж конкретизація. Це пов'язано з особливістю англійської лексики. Слова цієї мови частіше мають більш абстрактний характер, ніж українські слова, що відносяться до того ж поняття [32, с. 15].

Додавання в процесі перекладу можуть бути викликані різними причинами. Однією з них є синтаксична перебудова структури речення при перекладі, в ході якої іноді потрібно додати в речення ті чи інші елементи. Так, при перекладі на англійську мову для передачі «комунікативного членування речення» в деяких випадках в англійське речення виявляється необхідним ввести підмет, відсутнє в початковому українському реченні [32, с. 18].

Вилучення – явище, прямо протилежне додаванню. При перекладі вилученню піддаються найчастіше слова, які є семантично надмірними, з точки зору їх смислового змісту. Усунення семантично надлишкових елементів вихідного тексту дає перекладачеві можливість здійснювати те, що називається «компресією тексту», тобто скорочення його загального обсягу. Не завжди вилучення викликається тільки прагненням до усунення мовної надмірності. Воно може мати й інші причини; зокрема, характерна для англійської мови тенденція до максимальної конкретності, що виражається у вживанні числівників, а також назв міри і ваги там, де це не мотивовано семантичними чинниками, вимагає іноді вдаватися до вилучення [32, с. 20].

Широко застосовується при перекладі афоризмів нульова трансформація – що характеризується повним збереженням мовних елементів і їх місця в реченні мовою оригіналу під час перекладу. Через різного роду лексичні та граматичні особливості мов оригіналу та перекладу та розбіжності у мовленнєвих нормах перекладачу доводиться застосовувати трансформації заміни частини мови, членів речення, типу речення та ін.

Отже, у процесі аналізу перекладу афоризмів необхідно спочатку встановити потенційно досяжну адекватність перекладу конкретного тексту, а потім визначити реальну еквівалентність, тобто ступінь відхилення від теоретично можливої адекватності. В процесі перекладу афоризмів необхідно зберігати форму афоризму та їхнє конотативне значення. Характер і роль стилістичних елементів використаних в афоризмах обумовлюють способи їх перекладу. Трудність, з якою стикається перекладач насамперед є у відтворенні не тільки смислу афоризму, а й його експресивності та когнітивних складових. Сміслове навантаження афоризмів ставить

специфічні вимоги до перекладача, тому він вдається до використання перекладацьких трансформацій. У дослідженні використовуємо класифікацію за В.Н. Комісаровим, який виділяє калькування, транскодування, конкретизацію, модуляцію, генералізацію, додавання, вилучення, заміни, дослівний переклад.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВОКОГНІТИВНИХ ХАРАКТЕРИСТИК АНГЛОМОВНОГО АФОРИЗМУ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

2.1. Лінгвістичний аналіз політичного дискурсу

З античних часів політика відіграє важливу роль у життєдіяльності людини. Феномен політики досліджується рядом наук, або системою знань, яка включає в себе такі дисципліни як політологія, історія, соціологія та інші. Інтерес суспільства до умов, цілей та механізмів політичної комунікації вивів вивчення цього феномена на міждисциплінарний рівень, і з'явився такий напрямок, як політична лінгвістика (ПЛ), або лінгвополітологія.

Основною метою цієї науки є дослідження відносин між мовою, когнітивними процесами і комунікативною практикою, а також суб'єктами політичної діяльності і політичних процесів держави. Однак кінцеве завдання лінгвополітології полягає в тому, щоб звільнити політичну комунікацію від мовних маніпуляцій і виробити оптимальну стратегію ведення політичної діяльності [7, с. 245].

Політична комунікація (ПК) – це мовна практика, спрямована на пропаганду політичних ідей, емоційний вплив на громадян тієї чи іншої держави, спонукання їх до політичних дій. Однак важлива не тільки передача інформації, а й сприйняття політичної реальності реципієнтом в процесі комунікації. Отже, функція ПК – вербальна боротьба за владу, яка відображає існуючу в країні політичну реальність [72, с. 57].

Першоджерелом цієї науки є антична риторика: стародавні римляни і греки вивчали комунікативну практику – ораторське мистецтво і проблеми політичного красномовства. Однак в якості самостійної дисципліни лінгвополітологія почала розвиватися тільки в ХХ столітті.

Перш ніж приступити до розгляду таких понять як «політичний дискурс» і «політичний текст», викладемо основні положення політичної лінгвістики. Згідно з А.П. Чудіновим, дослідження з лінгвополітології об'єднані лише досліджуваним

матеріалом (політична мова, політичний текст, політичний дискурс), що пояснює відсутність спеціальної методології, термінології і єдиної теоретичної основи в цій галузі знання [72, с. 26]. Проте, перед нами стоїть завдання домовитися про певний термінологічний мінімум, властивий кожній науці.

Одним із провідних понять лінгвополітології є політична комунікація. Як говорилося раніше, це мовленнєвий процес між учасниками політичної діяльності, а саме – адресантом і адресатом за допомогою вербальної комунікації. Будучи засобом ПК, політична мова є варіантом розмовної мови тієї чи іншої країни, орієнтована на сферу політики. Однак не варто забувати і про процес її використання – мови. Звідси, політична мова – процес використання національної мови з метою створення політичного тексту [72, с. 28].

Розглянувши предмет і цілі лінгвополітології, а також описавши її провідні постулати, зробимо висновок, що лінгвополітологія безпосередньо пов'язана з науковими дисциплінами, що займаються вивченням індивідуальної, соціальної і національної свідомості (політологія, культурологія, соціологія та ін.). Також даній системі знання властиві такі риси, як мультидисциплінарність, функціоналізм й антропоцентризм.

Для того щоб дати визначення політичного дискурсу, в першу чергу необхідно викласти основні положення теорії дискурсу і зіставити власне дискурс з таким мовним явищем, як текст. Категорія «дискурс» – одна з основних категорій в сучасних гуманітарних і соціальних науках, яка припускає ряд наукових інтерпретацій (з точки зору лінгвістики, соціології, семіотики і т.д.). В ході цього дослідження основна увага приділена лінгвістичному підходу до інтерпретації дискурсу.

Початок використання поняття «дискурс» в гуманітарних науках пов'язаний з ім'ям бельгійського вченого Е. Бюісансом, який ввів цей термін в науковий лінгвістичний обіг, включивши його в сосюрівську бінарну опозицію «Мова vs Мовлення» [77, с. 49]. Іншими словами, він розглядає дискурс як «механізм актуалізації мови в природній комунікативній ситуації, результатом якої є розгортання мови» [31, с. 5]. Схоже визначення можна зустріти і в роботах

вітчизняного лінгвіста В.Н. Пілатової, що розглядає дискурс, як смислове розгортання [51, с. 14].

Незважаючи на дослідження Е. Бюісанса, теорія дискурсу не розглядалась аж до 1960-х років, і тільки з появою структуралістської концепції мови був розроблений структурно-лінгвістичний підхід до трактування дискурсу. Перша спроба розглянути мову як універсальну матрицю, в якій зашифровано знання про світ, була зроблена французьким соціологом К. Леві-Стросом. На чолі його пошуків стояло вивчення дискурсу первісного міфу, аналізуючи який учений дійшов висновку, що дискурс міфу являє собою відкриту структуру, так як «міфічні теми здатні варіюватися до безкінечності» [79, с. 96]. Поняття «дискурс» і «текст» не протиставляються один одному, а знаходяться в кореляції «текст – результат дискурсу».

Відштовхуючись від розглянутих вище визначень, введемо визначення дискурсу: дискурс – це когнітивно-комунікативна одиниця, що розглядається як процес і продукт мисленнєво-комунікативної діяльності людини в соціокультурному контексті. Причому для політичного дискурсу характерна ще й орієнтованість на моделювання свідомості реципієнта.

В.А. Маслова пропонує нашій увазі наступне трактування політичного дискурсу (ПД): «політичний дискурс – це різновид дискурсу, мета існування якого – завоювання, збереження і здійснення політичної влади». Більш того, вона включає в подане визначення «процес і результат породження і сприйняття політичних текстів, а також ті екстралінгвістичні фактори, які впливають на їх сприйняття» [41, с. 204].

Проаналізувавши праці попередників, ми виділили найяскравіші, на наш погляд, риси політичного дискурсу: інституційність, ритуалізованість, персуазивність, переважання оцінки і впливу над інформативністю та деякі інші. Адресність також є рисою політичного дискурсу, проте вона характерна і для інших видів дискурсів [28, с. 6]. Проте, особливий інтерес представляє специфіка формування політичного дискурсу.

У зв'язку з тим, що ми розглядаємо дискурс як когнітивно-комунікативне явище, необхідно відзначити вплив комунікативно-прагматичної ситуації і світогляду

(ідеології) комунікантів на формування політичного дискурсу. Також важливу роль в даному процесі відіграє маніпулятивний вплив на свідомість реципієнта.

Комунікативність є однією із центральних установок людської діяльності. Саме ця установка визначає тісний зв'язок між мовою і контекстом в результаті мовної взаємодії учасників комунікації. Також вона наголошує на безумовній значимості ситуації, в якій знаходяться адресант і реципієнт.

Набір характеристик ситуативного контексту, який визначає формування процесу спілкування прийнято називати комунікативно-мовною ситуацією. Так як комунікативний процес обумовлений тією чи іншою обстановкою, він має низку прагматичних параметрів, таких як соціальний статус комунікантів, характер відносин між ними, комунікативний намір і т.д. [27, с. 28].

Залежно від того, на що орієнтована комунікативно-прагматична ситуація і хто є її учасниками, виділяють кілька видів політичного дискурсу (президентський, мітинговий, федеральний, інавгураційний і т.д.) [72, с. 34]. В рамках цього дослідження акцент робиться на дискурсі політичної еліти (діючих президентів, екс-президентів, прем'єр-міністрів).

Соціально-політичний світогляд – це структурний компонент політичної свідомості. Він охоплює систему теоретичних знань, політичних ідей і настроїв, за допомогою яких протікає відображення соціальними суб'єктами сфери політичного життя. Політичний світогляд нерозривно пов'язаний з таким духовно-соціальним плином, як ідеологія. Ідеологія – це життєво необхідний структурний елемент влади, виражений сукупністю громадських принципів та ідей і пронизує всі сфери функціонування суспільства [69, с. 587].

Незалежно від світогляду та ідеології комунікантів, важливу роль у формуванні політичного дискурсу відіграє мовний вплив на свідомість реципієнта [65, с. 301]. Мовний вплив буває двох видів: прихований і відкритий. Мовна маніпуляція є найпоширенішим і найефективнішим способом прихованого впливу.

Відштовхуючись від визначення політичного дискурсу, запропонованого В.А. Масловою, ми розглядаємо політичний дискурс як інструмент боротьби за

владу. Виділення основ формування політичного дискурсу підтверджує правильність обраного нами підходу: дискурс – це когнітивно-комунікативна одиниця.

Важливу роль для мовної організації тексту відіграють зовнішні комунікативні чинники, зокрема комунікативно-прагматична ситуація. Формування тексту починається з постановки мети, на досягнення якої спрямована мовна комунікація, а його функціонування протікає в певних комунікативно-прагматичних умовах. В рамках цієї роботи текст розглядається як продукт політичної комунікації.

Згідно з А.В. Федоровим, в зв'язку з інтенцією політичного тексту до «агітаційного впливу на аудиторію», йому властива «полемічність і пристрастність тону» [68, с. 250]. Іншими словами, специфіка політичного тексту будується на чіткості побудови фрази; використанні засобів мовної виразності, експресивної лексики і гучних епітетів; повторенні важливих за змістом слів (словосполучень); використанні суспільно-політичної лексики і термінології.

Г.Д. Золина виділяє наступні способи вираження мовної експресивності: риторичні фігури, іронію, цитування та підміну понять [26, с. 53]. Найбільш яскравими з них, на наш погляд, є описані далі.

У політичному тексті іронія використовується для створення певних емоційно-психологічних установок. Її інструментом виступають метафори, алюзії, порівняння, ідіоми, негативні словесні образи і т.д. Також важливу роль у створенні іронії відіграє протиставлення. Підміна понять виконує схожі функції. Вона спрямована на здійснення маніпулятивного акту за допомогою використання градації, антитези, вживання слів з негативними конотаціями і т.д.

Отже, політичний дискурс – це різновид дискурсу, мета існування якого – завоювання, збереження і здійснення політичної влади. Проаналізувавши праці попередників, ми виділили найяскравіші, на наш погляд, риси політичного дискурсу: інституційність, ритуалізованість, персуазивність, переважання оцінки і впливу над інформативністю та деякі інші. Політичний текст є продуктом політичної комунікації. Також він має безпосередній маніпулятивний вплив на свідомість реципієнта. Варто зазначити, що вплив на адресата досягається не стільки за умов раціонального міркування, скільки апеляцією до його емоційного фону за допомогою використання

засобів мовної виразності, експресивної лексики і гучних епітетів; повторенні важливих за змістом слів (словосполучень); використанні суспільно-політичної лексики і термінології.

2.2. Лінгвокогнітивний аспект дослідження англомовного афоризму

Кожна людина має власні уявлення про світ і його закони. Знання, навички, досвід, емоції і відчуття поступово складаються в єдину картину дійсності, в своїй об'єктивній основі вона збігається із загальноприйнятою, але, безумовно, вона різниться суб'єктивними особистісними оцінками. Таким чином, у людини формується певна модель світу, яка іменується картиною світу.

Поняття картини світу будується на вивченні уявлень людини про світ. Людина нездатна помічати ті явища і речі, які виходять за межі її уявлень про світ. Картина світу, яку можна назвати знанням про світ, лежить в основі індивідуальної і суспільної свідомості. Поняття концептуальної картини світу досліджується різними науками. Зокрема, лінгвістика встановлює зв'язок картини світу і мови, вивчає способи фіксації розумового змісту засобами мови [35, с. 142]. Мова не тільки є частиною картини світу, але і на її основі формується мовна картина світу. Нарешті, за допомогою мови знання, отримане окремими індивідами, здатні брати участь у комунікативних процесах.

Об'єктом лінгвістичного дослідження є та частина картини світу, яка представлена одиницями мови – мовна картина світу. Даючи визначення мовної картини світу, вчені досить одностайні. Г. А. Брутян вважає, що «під мовною моделлю світу розглядається вся інформація про зовнішній і внутрішній світ, закріплена засобами живих, розмовних мов» [12, с. 45]. В. А. Маслова визначає мовну картину світу як «сукупність знань, відображених в мовній формі» [41, с. 204]. Є.С. Яковлева вважає, що «мовна картина світу – це свого роду світобачення через призму мови» [76, с. 47]. Таким чином, мовна картина світу являє собою знання, уявлення людей про навколишній світ і їх місце в ньому, виражені в мовній формі. Мова є складовою частиною культури, яку ми успадковуємо. При зіставленні різних

картин світу виявляються значні розбіжності між ними, причому іноді досить нетривіальні.

Г. А. Брутян розглядає мову як засіб здійснення раціонального пізнання, за допомогою якого фіксується наше знання про зовнішній і внутрішній світ і стає надбанням інших [12, с. 47]. Б. А. Серебряніков вважає, що за допомогою мови знання, що отримується окремими індивідами, перетворюється в колективне надбання [61, с. 50].

За допомогою мови знання може передаватися не тільки від індивіда до індивіда, але і від покоління до покоління. Цю функцію особливо підкреслює В.А. Маслова. На її думку, мова може розглядатися як шлях, по якому ми проникаємо не тільки в сучасну ментальність нації, а й в погляди стародавніх людей на світ, суспільство і самих себе. В. А. Маслова вважає, що відгомони давно минулих років, переживши століття, зберігаються сьогодні в прислів'ях, приказках, фразеологізмах, метафорах, словах культури і т.д. Всі тонкощі культури народу відображаються в його мові, яка специфічна й унікальна, тому що по-різному фіксує в собі світ і людину в ній [43, с. 80].

Говорячи про лінгвокогнітивні характеристики англомовних афоризмів, варто зазначити, що вони тісно пов'язані з реалізацією прагматичних установок висловленого, адже саме лінгвокогнітивні особливості афоризмів формують їх концептосферу. Зазначимо, що афоризм має розгорнуту концептосферу, яка утворена вербалізованими концептами. Перш ніж розглянути концептосферу POLITICALS необхідно проаналізувати поняття концепту як такого.

На сьогодні існує досить великий обсяг робіт, присвячених вивченню концептів, виконаних такими вченими як С. А. Аскольдов, А. Вежицкая, В. І. Карасик, С. Ю. Степанов, Ю. Є. Прохоров, З. Д. Попова, А. І. Стернін, В. А. Маслова та ін. Деякі концепти досліджені глибоко, інші концепти перебувають в процесі розгляду. Однак саме поняття концепту також є неоднозначним, тому постійно з'являються роботи, в яких аналізується сама сутність концепту як такого.

Наявність досліджень концепту є фактом того, що концепти пов'язані зі сприйняттям культурних явищ, об'єктів дійсності, менталітетом того чи іншого

народу. В. І. Карасик розуміє концепт як «ментальне утворення, що представляє собою значущі усвідомлювані типізовані фрагменти досвіду, що зберігаються в пам'яті людини», «багатовимірне ментальне утворення, в складі якого виділяються образно-перцептивна, понятійна та ціннісна сторони», «фрагмент життєвого досвіду людини», «пережита інформація», «квант пережитого знання» [28, с. 15]. На думку вченого, концептом є культурне початкове утворення, яке виражає об'єктивний зміст слів і має сенс. Концепти можуть переноситися в різні сфери людського буття, зокрема, в сферу концептуального, образного і діяльнісного розвитку світу [27, с. 35].

З. Д. Попова та І. А. Стернин визначають концепт як глобальну розумову одиницю, яка виступає у вигляді «системи структурованого знання» і вербалізується в мові лексемами, фразами, словосполученнями, реченнями, текстами і наборами текстів. Розглянувши мовне вираження концепту, ми можемо отримати уявлення про його зміст у свідомості носіїв мови. Крім того, З. Д. Попова та І. А. Стернин розуміють під концептом дискретне ментальне утворення, що є базовою одиницею розумового коду людини, що має відносно впорядковану внутрішню структуру, яка виступає результатом пізнавальної (когнітивної) діяльності особистості і суспільства, яка укладає в собі комплексну, енциклопедичну інформацію про те, що відображає об'єкт або явище, а також інформацію про ставлення мовця до цього об'єкта чи явища [53, с. 24]. Розглядаючи сутність концепту, вчені підкреслюють його приналежність до етнокультурного світу людини. Його семантичний зміст трактується в контексті форм мислення етнокультурного уявлення.

З вищесказаного розуміємо, що концепт відтворює образ етносу та менталітет носіїв мови. Концепт виражає етнічну специфіку мислення, яка вербалізується за допомогою лінгвокогнітивних етнокультурних асоціативних особливостей носія системи концепту. Аналізуючи будь-який концепт, завжди слід починати з етимології лексичної одиниці, що становить ім'я концептосфери. Етимологія дозволяє розкрити внутрішню форму концепту. Лексема, складове ім'я концептосфери POLITICS, - іменник politics.

Звернемося до етимології лексеми politics. Вперше ця лексема з'являється в англійській мові в 1520-х роках і використовується в значенні “science of government”,

тобто «наука про уряд / управління». Лексема politics походить від politic, яке є прикметником, утвореним за моделлю “ta politika”, тобто “affairs of state” – «справи держави» [106, с. 179].

Значення «наука про уряд / управління» лягло в основу роботи давньогрецького філософа Аристотеля, праця якого викладена в роботі під назвою «Політика». Етимологічно прикметник politic походить від французької мови – politique (14-е століття), який, в свою чергу, походить від латинського politicus, тобто громадянин або держава. Латинське слово, що означає «політика», походить від грецького “politikos” – “pertaining to public life” (громадянин, що має відношення до суспільного життя). Необхідно також відзначити грецьке слово “polis” (поліс), яке має значення «місто» або «місто-держава» [108].

Лексема “politics” має досить велику кількість синонімів. Так, у лексеми politics є наступний синонімічний ряд: administration (орган виконавчої влади) – affairs (справи) – the corridors of power (коридори влади) – government (влада) – play politics (вести політичну гру) – manipulation (дії, маніпуляція) – public affairs (зв'язок з громадськістю) – public service (державна цивільна служба) – ideology (ідеологія) – doctrine (доктрина, правовий інститут) – dogma (догма, переконання, тверда думка) – ground (ряд думок, уявлень кого-небудь, обґрунтування) – frame of reference (система поглядів, світогляд) – special pleading (одностороннє висвітлення питання) – bribe (хабар, підкуп) – psychological warfare (психологічна війна) – hush money (плата за мовчання) – bribery (хабарництво) – blackmail (шантаж, вимагання) [108].

В структурі концептосфери POLITICS можна виділити кілька ключових концептів, до яких слід віднести сферу управління державою, кримінальну діяльність, політику в цілому, представників політики. Щодо політичних промов, то там домінують такі концепти політичне життя, свобода, філософія життя, рівність, громадська позиція, гідність та інші. Всі ці концепти вербалізуються за допомогою різних мовних одиниць, в тому числі й афоризмів.

Ядро політичної мови представлено абстрактними концептуальними термінами. Здебільшого вони зустрічаються в гаслах, ключових словах, афоризмах, приспівах, назвах, правилах і принципах і т.д., рідше в текстах, промовах, трактатах,

газетних статтях. Вони, як правило, не залежать від контексту, навіть тоді, коли мають оцінність (позитивну, або негативну) в процесі опису предметів або видів діяльності, пов'язані з культурою й історично обумовлені [80, с. 151].

Т. П. Третьякова не виділяє політичну мову в особливий тип. Сприйняття позначень варіюється виходячи з ідеологічних і політичних систем суспільства, тому терміни інших сфер життєдіяльності часто є частиною словникового складу мови політики. Мова, яка очевидно пов'язана з питаннями політики, не може розглядатися в ізоляції від повсякденної мови спілкування [65, с. 300]. Термінологія політичної мови пов'язана зі «спеціальною мовою політичної філософії, оскільки ця термінологія допомагає формулювати найбільш поширені питання, що стосуються відносин між індивідуумом і суспільством» [108]. Крім того, простежується взаємозалежність між змінами в політичному житті та змінами політичної мови: зміни в лексиці інтенсивніші, коли в політичній сфері відбуваються кардинальні зміни.

Серед ключових слів виділяються такі лексичні одиниці, як «загальноживані слова», «зрозумілі більшості», «соціально-оціночні номінації». Зарубіжні дослідники в мові політиків виділяють ядерний словниковий запас (слова, які мають антоніми, менш обмежені в складі словосполучень, більш зрозумілі тим, що вони регулярно використовуються для визначення неядерного словникового запасу, носять менш емоційне значення, частіше є гіперонімами [79, с. 268]. Використання атрибутивних іменників, атрибутивних прикметників в пре- і постпозитивних зв'язках, словосполучень з прийменниками, іменниками, особовими займенниками, наявність власних назв. На синтаксичному рівні необхідно вказати на наявність коротких речень, які формують абзац [78, с. 168].

Отже, у кожної людини існує певна сукупність знань і уявлень про світобудову – «картина світу», яка становить ядро світобачення людини. Картина світу не є чимось завершеним, вона схильна до зміни, тому що протягом життя в поле зору людини обов'язково потрапляє, те що колись перебувало поза межами її уявлень про світ. Кожна людина і кожен народ мають свою мовну картину світу. Аналіз картин світу представників різних культур допомагає визначити їх подібності та відмінності та зрозуміти, як вони доповнюють один одного на рівні світової культури. Концепт

відтворює образ етносу та менталітет носіїв мови. Концепт виражає етнічну специфіку мислення, яка вербалізується за допомогою лінгвокогнітивних етнокультурних асоціативних особливостей носія системи концепту. В структурі концептосфери POLITICS можна виділити кілька ключових концептів, до яких слід віднести сферу управління державою, кримінальну діяльність, політику в цілому, представників політики. Щодо політичних промов, то там домінують такі концепти політичне життя, свобода, філософія життя, рівність, громадська позиція, гідність та інші. Всі ці концепти вербалізуються за допомогою різних мовних одиниць, в тому числі й афоризмів. Лінгвокогнітивні характеристики англомовних афоризмів тісно пов'язані з реалізацією прагматичних установок висловленого.

2.3. Методи дослідження відтворення лінгвокогнітивних характеристик англомовного афоризму в політичних промовах

Методологія вивчення політичного тексту спрямована на дослідження того, чи реалізуються наведені вище функції, і за рахунок чого відбувається така реалізація. В силу зазначеної специфіки феномена політичного тексту можна говорити про те, що до аналізу політичного тексту застосовні різноманітні текстологічні методи, серед яких можна назвати, наприклад, морфологічний, синтаксичний, семантичний, фоносемантичний аналіз, а також такі підходи, як контент-аналіз, інтент-аналіз, наративний аналіз, дискурс-аналіз. Слід зазначити, що наведені методи аналізу можна умовно розділити на дві групи – власне лінгвістичні методи (до цієї категорії відносяться перші чотири підходи) і методи, які умовно можна позначити як міждисциплінарні. Кожен з наведених методів може бути застосований за умови, що політичний текст трактується як будь-який текст, що функціонує в сфері політичного. Однак в сучасній політичній лінгвістиці прийнято уточнювати методи, які широко використовуються для дослідження політичного тексту. До цих підходів відносять, перш за все, риторичний і когнітивний методи, а також метод дискурс-аналізу.

Подана методологічна класифікація заснована на функціональному аспекті політичного тексту. Так прихильники використання риторичного методу дослідження політичного тексту приділяють найбільшу увагу вивченню функції його

впливу на адресата. Вчені, що працюють в рамках когнітивної лінгвістики, розглядають політичний текст як продукт мислення, функція якого полягає у відтворенні понятійної системи людини, картини світу. Прихильники дискурс-аналізу розглядають політичний текст як інструмент влади [31, с. 5].

Оскільки об'єктом нашого дослідження є функціонування афоризмів у політичному тексті, а саме промовах американських політиків, а також аналіз їхніх лінгвокогнітивних особливостей та їх відтворення у перекладі, ми використовуємо методи дослідження, які допоможуть нам проаналізувати зазначені параметри. До таких методів відносимо: методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, метод суцільної вибірки; метод мовностилістичного аналізу; когнітивний метод; концептуальний аналіз; статистичний метод; порівняльний метод. Розглянемо їх детальніше.

Поняття «аналіз» розглядається з різних позицій і точок зору. З позиції діалектичного підходу аналіз розглядається як прийом дослідження явищ і вироблення теоретичних знань про ці явища. З точки зору психології, аналіз включений в процес відчуттів і сприйняття, що дозволяє відобразити дійсність в мисленні людини. Як логічний прийом отримання нових пізнавальних результатів аналіз здійснюється за допомогою абстрагування понять і категорій [10, с. 959]. Це, по-перше, неминуче змушує фахівця оперувати категоріально-понятійним апаратом, прийнятим в конкретній професійній діяльності. В процесі логічного аналізу, через абстрагування, фахівець виділяє предмет з певної множини, встановлює властиві йому відносини, виявляє будову цілого, поділяє його на частини, визначає властивості та функції, виявляє відносини в процесі його зміни і розвитку. По-друге, сприяє формуванню категоріально-понятійного апарату та оволодінню професійною мовою комунікацій. У науці сформувалися підходи до використання методу аналізу. Так виділяють кілька видів аналізу як прийому наукового мислення. Перший вид аналізу – уявне (в процесі експерименту) розчленування цілого на частини, виявлення його структури, фіксація складових частин, встановлення зв'язків і відносин між ними. Аналізований предмет може розглядатися як єдине ціле або як представник

класу предметів, об'єднаних наявністю загальних властивостей. Така процедура дозволяє вийти на рівень класифікації [10, с. 959].

Інший вид аналізу – аналіз загальних властивостей або відносин складових елементів, який дозволяє вийти на рівень понятійно-категоріального апарату. В цьому випадку властивість або відношення розділяється на окремі складові, одні з яких стають предметом подальшого аналізу, а від інших абстрагуються; на наступному етапі об'єктом вивчення стає те, від чого абстрагувалися на попередніх етапах дослідження і т. д. Аналіз загальних властивостей і відносин виділяє простіші властивості та відносини поданого об'єкта. Таким чином, в результаті аналізу властивостей з'являється можливість звести поняття про них до більш загальних і простих понять. Аналіз розглядається в нерозривному зв'язку з методом синтезу, який передбачає протилежний аналізу порядок дій, а саме процедуру з'єднання виділених в процесі аналізу структурних елементів [10, с. 960].

Метод синтезу передбачає об'єднання в єдине ціле частин, властивостей, відносин вже виділених і досліджених в процесі їх аналізу. Синтез (від грец. Synthesis – з'єднання, поєднання, складання), розуміється як процес практичного або уявного поєднання цілого з частин або з'єднання різних елементів в єдине ціле. Результатом синтезу є нове утворення, властивістю якого є результат його внутрішнього взаємозв'язку та взаємозалежності. У процесі синтезу відбувається реконструкція початкової цілісності об'єкта або явища, а також перевірка отриманих знань про його властивості і відносини отриманих в процесі аналізу. Доцільно користуватися загальноприйнятою класифікацією методу синтезу. Так виділяється прямий синтез, що передбачає індуктивне узагальнення від часткового до загального і зворотний синтез, при якому хід розумової діяльності спрямований від фактів, отриманих в ході попереднього аналізу, до передбачуваних або початкових умов або їх причин [10, с. 961].

Методи аналізу і синтезу, так само як і інші загальнонаукові логічні методи і прийоми пізнання, формують аналітико-синтетичну компетентність фахівця. Так, російський вчений Л. В. Бочкар'єв показує, що високий рівень розвитку аналітико-синтетичної компетентності в області аналізу передбачає вміння виділяти в об'єктах

ознаки властивості та відносини; генерувати новий підхід; володіти «структурним баченням» об'єкта. Високий рівень розвитку аналітичної компетентності в області синтезу передбачає вміння з'єднувати абстрактні поняття з конкретними речами; оперувати з нечітко визначеними поняттями; демонструвати творчий підхід до вирішення завдань [10, с. 962]. Таким чином, методи аналізу і синтезу, в контексті лінгвістичного та перекладознавчого дослідження, необхідно розглядати як взаємозалежні і взаємодоповнюючі. У нашому дослідженні, методи аналізу і синтезу використовуються для аналізу загальних понять про предмети, явища і процеси пов'язані з розвитком афористики, а також формулюванні суджень, що виражають найбільш загальні закони розвитку афоризмів, формуванні їх поняття та класифікації.

Цінними загальнонауковими методами є індукція та дедукція. Індукція – це перехід від часткового до загального, факти і безпосередні явища якого не приховуються. Однак уявлення про те, що індуктивні узагальнення засновані цілком на спостережуваних фактах базуються на гіпотезах, аналізі, абстракції і узагальненні; отже, індукція є не що інше, як протилежною дедукції – поширення загальних теорій на окремі елементи об'єкта дослідження. Використовуючи дедукцію, важливо знати, що всі висновки робляться на основі аналізу від загального до конкретного, за допомогою логічних міркувань, які повинні базуватись на конкретній прийнятій передумові (ознаки, наявних знань і теорій тощо.) [21, с. 147]. Дедукція ґрунтується на гіпотезі, яка спочатку висувається як аксіома – вірна, але вимагає певної перевірки. Встановити відповідність висунутого судження дійсності, ефективність можна за допомогою спостережень, експерименту та ін. У нашому дослідженні індукція та дедукція використовуються для узагальнення основного поняттєвого апарату та аналізу теоретичного матеріалу на тему афоризму, його перекладу та характеристик.

За допомогою методу суцільної вибірки здійснюється підбір прикладів для аналізу та ілюстрації теоретичних положень: вибір з оригінального (неадаптованого) тексту всіх прикладів аналізованого типу, які в ньому зустрічаються. Ми застосовуємо цей метод для відбору афоризмів з промов американських політиків для подальшого їх аналізу.

Мовностилістичний аналіз – це метод аналізу тексту, що спирається на вивчення лінгвістичних чинників утворення стилю, пов'язаний з лінгвістичним аналізом тексту через виділення мовних прикмет стилю. Він включає розгляд екстралінгвістичних факторів стильових особливостей (сфери спілкування, ситуації, функції тексту, характеру адресата, типу мислення, форми мови, стильових рис, образу автора та цілі його текстової діяльності, індивідуально-авторських стилістичних особливостей тексту) [30, с. 100]. Специфіка мовностилістичного аналізу пов'язана з посиленням функціонально-діяльнісним підходом до тексту. Він орієнтований на аналіз діяльності комунікантів: автора і адресата, їх спілкування.

У процесі аналізу виявляється:

- 1) стилістичний узус, тому що за текстом стоїть мовна система;
- 2) індивідуально-авторські стилістичні особливості тексту, тому що за текстом стоїть мовна особистість автора.

Мовностилістичний аналіз орієнтований:

- 1) на вивчення стилю твору, принципів взаємозв'язку і зумовленості його форми і змісту, що визначають єдність тексту;
- 2) на розгляд стилю автора, який проявляється в структурі, семантиці та прагматиці тексту. У нашому дослідженні мовностилістичний метод використовується задля аналізу стилістичної та мовної складової промов американських політиків, а також для аналізу стилістичної наповнюваності афоризмів [10, с. 960].

Когнітивний аналіз тексту передбачає не тільки самодостатній мовленнєвий і мовний аналіз, скільки аналіз через мову і мовні процеси сприйняття (розуміння) і продукування тексту, що вимагає залучення знань про такі психічні процеси, як пам'ять, уява, чуттєве сприйняття і т.д. [106, с. 168]. Ми використали когнітивний метод дослідження для виокремлення лінгвокогнітивних характеристик афоризмів, використаних у політичних промовах американських політиків. Когнітивний аналіз політичних промов спрямований на вивчення понятійної системи людини, яка виступає і як суб'єкт і як об'єкт політики (влади). Когнітивний метод у вивченні політичних промов, концентрується на лексичному пласті мови який є відображенням

і вираженням концептуальних основ, які конструюють елементи в понятійній системі людської свідомості, складовою яких є структурне мислення, сприйняття дійсності, діяльності.

Важливе значення для лінгвістичних досліджень має також концептуальний аналіз. В якості основної одиниці смислової структури тексту прийнято розглядати концептуально значущий сенс («мовний сенс», «актуальний зміст»), тобто такий сенс, який безпосередньо співвідноситься з концепцією (змістом тексту) в цілому. Концепція – система уявлень, ідей, пронизана особистісним початком, суб'єктивним баченням світу, отже, це фрагмент мовної картини світу особистості, фрагмент її концептосфери (сукупності концептів) [49, с. 80]. Експлікат в мові концептуальної картини світу є слово-концепт. На особливу увагу на початковому етапі аналізу текстових концептуальних структур, асоційованих з будь-яким словом, вимагають текстові лексико-граматичні групи, що розгортаються навколо назви концепту як центру суб'єктивного «конденсату сенсу» і дають можливість відновити деякий «вузол» в тезаурус особистості і відповідний йому фрагмент індивідуальної картини світу. Текст презентує як окремий концепт, так і концептосфери мовної особистості [49, с. 89]. У нашому дослідженні концептуальний аналіз використовується для визначення лінгвокогнітивних характеристик англomовного афоризму, його основних концептів, виражених у промовах американських політиків.

Статистичний метод – методи підрахунку, за допомогою якого встановлюється частотність тих чи інших фонем у слові, частота використання тієї чи іншої мовної одиниці в певному тексті або в мові в цілому, типовість конкретних мовних явищ для певного періоду розвитку мови або для певного мовного стилю [64, с. 20]. З цією метою часто використовуються різні способи індексації, що визначають кількість вживань аналізованої форми (або слова) на кожні 100 слів тексту. У нашому дослідженні завдяки статистичному методу було підраховано відсотковий показник використання афоризмів у політичних промовах за їхнім концептуальним наповненням, а також було підраховано відсоток використання різних перекладацьких трансформацій, які було використано в процесі перекладу афоризмів.

Порівняльний метод використовується у тому випадку, коли процедура зіставлення вимагає – для ефективного її проведення – спеціальної підготовки і організації. Така необхідність виникає зазвичай при порівнянні складних об'єктів і явищ, які описуються великим набором широко варіюючих ознак. Порівняльний метод у нашому дослідженні використовується для зіставлення оригіналу та перекладу політичних промов, що допомагає нам краще розуміти адекватність використання способів перекладу афоризмів.

Отже, методологія вивчення політичного тексту спрямована на дослідження того, чи реалізуються наведені вище функції, і за рахунок чого відбувається така реалізація. Оскільки об'єктом нашого дослідження є функціонування афоризмів у політичному тексті, а саме промовах американських політиків, а також аналіз їхніх лінгвокогнітивних особливостей та їх відтворення у перекладі, ми використовуємо методи дослідження, які допоможуть нам проаналізувати зазначені параметри. До таких методів відносимо: методи аналізу та синтезу (для аналізу загальних понять про предмети, явища і процеси пов'язані з розвитком афористики, а також формулюванні суджень, що виражають найбільш загальні закони розвитку афоризмів, формуванні їх поняття та класифікації.), індукції та дедукції (для узагальнення основного поняттєвого апарату та аналізу теоретичного матеріалу на тему афоризму, його перекладу та характеристик), метод суцільної вибірки (для відбору афоризмів з промов американських політиків); метод мовностилістичного аналізу (для аналізу стилістичної та мовної складової промов американських політиків, а також для аналізу стилістичної наповнюваності афоризмів); когнітивний метод (спрямований на вивчення понятійної системи людини, яка виступає і як суб'єкт і як об'єкт політики (влади)); концептуальний аналіз (для визначення лінгвокогнітивних характеристик англomовного афоризму, його основних концептів, виражених у промовах американських політиків); статистичний метод (для підрахунку відсоткового показника досліджуваних одиниць); порівняльний метод (зіставлення оригіналу та перекладу політичних промов).

РОЗДІЛ 3

ВІДТВОРЕННЯ ЛІНГВОКОГНІТИВНОГО АСПЕКТУ АНГЛОМОВНОГО АФОРИЗМУ НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ АМЕРИКАНСЬКИХ ПОЛІТИКІВ

Матеріалом нашого дослідження виступають промови американських політиків різних років, в основному це відомі особистості, які зробили певний внесок в політичну діяльність Америки, зокрема президенти, кандидати в президенти, лідери партій та міністри. Вибір такого матеріалу зумовлений тим, що США є світовим політичним лідером, відповідно несе вплив на розвиток інших країн. Як вже зазначалося раніше, американські політики у своїх промовах застосовують маніпулятивні мовні засоби, до складу яких входять й афоризми. Саме завдяки афоризмам їхні промови стають яскраві, експресивні та забарвлені, когнітивна функція яких – якомога переконати адресанта у правильності та значущості їхніх слів. Дуже часто американські лідери говорять про гідність, політику, свободу, права, демократію, рівність та інші питання, які є актуальними сьогодні. Оскільки Америка чинить значний вплив на інші держави, зокрема Україну, ми проаналізуємо способи перекладу афоризмів, адже інколи недостовірний переклад чи його спотворення може значно вплинути на сприйняття реципієнтом правильної інформації. Проаналізувавши ряд промов американських політиків різних років, було виділено 112 одиниць афоризмів та визначено, що їх концептосфера формується за допомогою різноманітних концептів, найуживанішими серед яких є: POLITICS, PHILOSOPHY OF LIFE, EQUALITY, DIGNITY. Розглянемо їх детальніше.

3.1. Вербалізація афоризмів з концептуальною складовою POLITICS у політичних промовах та їх переклад

Найпоширенішим концептом афоризмів у промовах американських політиків є POLITICS, що є зрозумілим, адже вони працюють у сфері політики, що є їхнім прямим обов'язком. Цей концепт направлений на опис політичних процесів, ставлення політиків до них, їхні політичні переконання та ведення політиків на міжнародній арені. Аналіз досліджуваного матеріалу показав, що саме цей концепт

переважає у промовах президентів ХХ ст., що пояснюється намаганням лідерів сформувавши засади сильної демократичної держави. Так, наприклад, відомий афоризм Франкліна Рузвельта, 32-го президента США, описує політичний процес інфляції у досить незвичний спосіб:

“Little Inflation Is Like Being a Little Bit Pregnant” [92]. – «*Невеличка інфляція – все одно що невеличка вагітність*» [84].

Концепт POLITICS вербалізується за допомогою порівняння, де поняття інфляція ототожнюється з поняттям вагітність. Прагматичний потенціал сказаного полягає у тому, що Франклін Рузвельт хотів донести до народу, що інфляція – це процес короткостроковий, але важкий, хоча пізніше він переросте у плідний результат. У перекладі афоризм відтворюється за допомогою калькування, що є повністю адекватним, адже цей переклад передає інтенцію автора.

Наведемо приклад одного із найвідоміших афоризмів Франкліна Рузвельта:

War is a contagion [92]. – *Війни заразні* [84].

Вищенаведений приклад зображує ставлення 32-го президента до війни, наслідки якої йому було необхідно ліквідувати. Використовуючи метафору, Ф. Рузвельт ототожнює війну із зараженням, адже вона постійно поширюється по всьому світу, несучи погані наслідки. У перекладі афоризм відтворено вдало, але метафора не передається, натомість, використовується заміна частини мови з іменника *contagion* на прикметник *заразний*, що створює епітет.

Ще один приклад афоризму з концептом POLITICS знаходимо у промові 38-го президента США Джеральда Форда:

“A government big enough to give you everything you want is a government big enough to take from you everything you have” [95]. – «*Якщо уряд достатньо могутній, щоб дати вам бажане, він досить могутній, щоб забрати все, що у вас є*» [90].

Прагматичний потенціал афоризму спрямований на опис сили та потужності уряду, який здатний як дати так і забрати все бажане у народу. Концепт POLITICS вербалізується за допомогою паралельних конструкцій, що надає вислову більшого

емоційного навантаження. В українському перекладі паралельні конструкції зберігаються за допомогою прямого перекладу, що не спотворює значення афоризму.

Також, Джеральд Форд використовує іронічні афоризми у своїх промовах:

Anyone can be our president, just look at me [95]. – Президентом у нас може стати хто завгодно – **я ж став** [90].

Прагматичним потенціалом цього афоризму полягає у донесенні реципієнту того, що політична система США є прозорою і демократичною. За допомогою вислову, який став популярним афоризмом, Дж. Форд показує на своєму прикладі, що будь-хто з простої родини може стати впливовою людиною і досягти бажаних результатів, хоча звичайно він перебільшує, адже все ж він був військовим, брав участь у Другій світовій війні та носив звання капітана. Тому з лінгвістичної точки зору, можна стверджувати, що в афоризмі використано іронію та гіперболу. В українському перекладі ці засоби передаються, але форма афоризму дещо видозмінюється через використання трансформації модуляції.

Річард Ніксон, 37-й президент США, у своїй промові до електорату сказав:

Finishing second in the Olympics gets you silver. Finishing second in politics gets you oblivion [97]. – **Друге місце** на Олімпійських іграх приносить тобі срібну медаль, **друге місце** в політиці – забуття [89].

Наведений приклад описує думку Річарда Ніксона щодо перемоги на президентських виборах. Він ототожнює процес політичних перегонів з Олімпійськими іграми, де завжди є ті хто виграв і ті хто зазнав поразки. Афоризм Р. Ніксона виражається у паралельних конструкціях, які є окремими реченнями. В українському перекладі спостерігаємо об'єднання речень, що зумовлено особливостями української мови. Повторювана фраза *Finishing second* відтворюється за допомогою генералізації *друге місце*, що повністю відповідає контексту. Хоча структура афоризму змінилась, його лінгвокогнітивні характеристики зберігаються у перекладі.

Досить цікавий афористичний вислів використовує Річард Ніксон на одній із прес-конференцій:

*“It's the responsibility of the media to look at the president with a **microscope**, but they go too far when they use a **proctoscope**”* [97]. – *Розглядати президента в мікроскоп – обов'язок преси, але вона заходить занадто далеко, розглядаючи його в проктоскоп* [89].

У вищенаведеному прикладі 37-й президент США яскраво описує обов'язки преси, вдаючись до іронії. Р. Ніксон за час свого перебування н посту президента завжди скаржився на роботу преси, яка постійно слідкувала за його життям. Тому часто на своїх прес-конференціях він вдавався до таких, свого роду афоризмів. Іронічним є те, що він стверджує ніби журналісти детально розглядають життя політиків під мікроскопом, але іноді вони занадто пильні і замість мікроскопа використовують проктоскоп, як відомо, це пристрій, який використовує проктолог у своїй практиці. У перекладі іронія збережена, адже основні поняття є термінами, які транслітеровано *microscope – мікроскоп, proctoscope – проктоскоп*; дещо видозмінена структура афоризму завдяки перестановці членів речення, хоча це не впливає на когніцію вислову.

Політики-сучасники також часто вдаються до використання афоризмів у своїх промовах. Так, наприклад, Гілларі Клінтон, экс-держсекретар США та опонент колишнього президента США Дональда Трампа у перегонах на пост президента, у своїх промовах вживала афоризми націлені на констатацію певних явищ, фактів, стану справ на міжнародній політичній арені. Наведемо кілька прикладів:

*The challenge is to practice **politics as the art** of making what appears to be **impossible, possible*** [96]. – *«Найважливіша сучасна проблема – перетворити політику в мистецтво робити можливим те, що здається неможливим»* [86].

У вищенаведеному прикладі простежуємо афористичний вислів, прагматичний потенціал якого націлений на номінативний вплив на реципієнта, у нашому випадку – електорат. Гілларі Клінтон за допомогою цього вислову хоче донести до аудиторії те, що вона хоче змінити сучасну політичну систему на краще та, що змінить неможливе. У цьому афоризмі знаходимо порівняння *politics as the art* та антитези *impossible, possible*, тобто протиставлення понять. За допомогою цих засобів

афористичність вислову зростає та здійснює сильніший вплив на реципієнта. У перекладі порівняння нівелюється і перетворюється на метафору за допомогою модуляції, а антитеза у свою чергу зберігається, хоча перекладач вдається до перестановки, що на нашу думку є правильним по відношенню до милозвучності та структури української мови. Загалом, афоризм відтворено адекватно без змін прагматичного настрою.

Досить часто зустрічаємо афоризми про націю, які Гілларі Клінтон використовує у своїх промовах:

No nation can meet the world's challenges alone [91]. – «**Жодна країна не може вирішувати світові виклики поодиночі**» [83].

У наведеному прикладі прагматичний потенціал виражається у заклику всіх світових держав до дружби та співпраці. Політика Г. Клінтон ґрунтується саме на кооперації з іншими світовими лідерами, залученням допомоги та наданні її іншим країнам, зокрема Україні. У складі афоризму вбачаємо метонімію, де у значенні нації розуміється вся політична система держави. У перекладі *nation* відтворюється як *країна* за допомогою генералізації. Такий переклад вважаємо вдалим, адже він показує важливість політики у функціонуванні держави.

Те ж саме зустрічаємо у наступному афоризмі Г. Клінтон:

Extremism thrives amid ignorance and anger, intimidation and cowardice [91]. – «**Екстремізм процвітає серед незнання та гніву, залякування та боягузтва**» [83].

Під екстремізмом розуміємо прихильність до крайніх дій у веденні політики. Г. Клінтон є противником екстремізму, адже її передвиборча кампанія тяжіла до пропаганди чесної політики для народу, демократичних цінностей та дружби держав. Тому у вищенаведеному афоризмі, використовуючи метонімію та надаючи їй властивостей самостійного явища, вона стверджує, що екстремізм процвітає лише у хаосі та незнанні. Окрім метонімії також вбачаємо полісиндетон, який надає експресивності афоризму. У перекладі обидва стилістичних засоби відтворено за допомогою калькування, що є адекватним і не порушує прагматичний задум афоризму. В проаналізованих нами вище висловах – афоризмах відображені

загальнополітичні проблеми, а також актуальні питання безпеки в сучасному світі. Таким чином Гіллари Клінтон констатує вирішальну роль своєї країни у світовій політиці.

Афористичними є промови опонента Г. Клінтон на виборах у президенти США 2016 року був Дональд Трамп, який здобув перемогу у цих політичних перегонках. Мова Д. Трампа є досить специфічною, тому нерідко він використовує ідіоми, афоризми у своїх промовах. Наведемо кілька прикладів афоризмів, які містять концепт POLITICS:

*One of the key problems today is that **politics is such a disgrace**, good people don't go into government [96].* – Основною проблемою сьогодні є те, що **політика – це ганьба**, хороші люди не працюють в уряді [86].

У вищенаведеному афоризмі Дональд Трамп за допомогою метафори ототожнює політику з ганьбою. Це пояснюється тим, що він є противником політики Барака Обами, який впроваджував демократичні засади, рівність та довіру уряду усі роки свого правління на посту президента. Дональд Трамп, використовуючи цей афористичний вислів, хоче вдатися до маніпуляції і навести електорат на думку, що килишний уряд не є порядним, адже «хороші люди там не працюють». В українській мові метафора відтворюється калькуванням, також у перекладі спостерігаємо трансформацію модуляції *go into government – не працюють в уряді*.

Наступний афоризм, який належить Дональду Трампу, як і попередній, критикує політиків попередників:

*Politicians can't manage. **All they can do is talk** [96].* – Політики не вміють управляти. **Все, що вони можуть робити, це говорити** [86].

За допомогою цього афоризму 45-й президент США намагається донести до виборців, що професійні політики, які знаходяться довго на своїх посадах не в змозі керувати країною, адже вони тільки обіцяють, але нічого не роблять. Таким чином, завдяки маніпуляції Д. Трамп хоче наштовхнути народ на ту ідею, що він, будучи успішним американським бізнесменом, може все змінити на краще і буде діяти, а не тільки говорити. Як бачимо, афоризм складається з двох коротких речень, так політик

гіперболізує афоризм, стверджуючи, що все, що політики роблять – говорять. У перекладі структура та гіпербола афоризму зберігається за допомогою калькування. Отже, афоризми з концептуальною складовою POLITICS у промовах Дональда Трампа використовуються з метою маніпуляції та безпосереднього впливу на виборців.

Барак Обама, політику якого не розділяє Дональд Трамп, також використовує афоризми у своїх промовах до американського народу:

In the end, that's what this election is about. Do we participate in a politics of cynicism or a politics of hope? [94]. – *Зрештою, ось про що ці вибори. Ми беремо участь у політиці цинізму чи політиці надії?* [85].

У вищенаведеному прикладі Барак Обама, попередник Д. Трампа та 44-й президент США, звертається до свого народу напередодні виборів до парламенту задля стимулюванню їх зробити правильний вибір. Усі два строки свого правління як президента Б. Обама намагався побудувати сильний уряд задля процвітання його країни. Його промови завжди насичені порівняннями, епітетами, метафорами та риторичними питаннями, що ми спостерігаємо у наведеному афоризмі. Прагматичною ціллю риторичного питання та метафор *politics of cynicism, a politics of hope* є наштовхнути людей на думку про політику та її напрямки. Саме риторичне питання є когнітивним засобом впливу на мислення людини. У перекладі прагматичний потенціал афоризму повністю збережений завдяки калькуванню та збереженню типу речення.

Свої погляди щодо відкритої політики перед народом Барак Обама виражає майже у кожній своїй промові, відповідно афоризми у них також присутні. Наприклад:

My job is not to represent Washington to you, but to represent you to Washington [94]. – *Моя робота полягає не в тому, щоб представляти вам Вашингтон, а в тому, щоб представляти вас перед Вашингтоном* [85].

Вищенаведений афоризм спрямований на завоювання довіри народу за допомогою впливу на його переконання, адже зазвичай людям представляють уряд,

який буде керувати ними. Б. Обама у свою чергу намагався зробити людей головними, їхні права та свободи, тому він стверджує, що буде представником народу перед урядом. У складі афоризму простежуємо метонімію, де під *Washington* мається на увазі уряд. Також присутній паралелізм конструкцій. У перекладі метонімія та паралельні конструкції зберігаються за допомогою транскрипції *Вашингтон* та синтаксичного уподібнення. Таким чином, когнітивні характеристики афоризмів Барака Обами зумовлюють завоювання довіри, переконання народу у правильності вибору та демократичних настроях.

Отже, матеріалом нашого дослідження виступають промови американських політиків різних років, у яких вони застосовують маніпулятивні мовні способи, до складу яких входять й афоризми. Саме завдяки афоризмам їхні промови стають яскраві, експресивні та забарвлені, когнітивна функція яких – якомога переконати адресанта у правильності та значущості їхніх слів. Проаналізувавши ряд промов американських політиків різних років, було виділено 112 одиниць афоризмів та визначено, що їх концептосфера формується за допомогою різноманітних концептів, найуживанішими серед яких є: POLITICS, PHILOSOPHY OF LIFE, EQUALITY, DIGNITY. Найпоширенішим концептом афоризмів у промовах американських політиків є POLITICS, який направлений на опис політичних процесів, ставлення політиків до них, їхні політичні переконання та ведення політиків на міжнародній арені. Проаналізувавши афоризми, які використовують Ф. Рузвельт, Дж. Форд, Р. Ніксон, Г. Клінтон, Б. Обама, Д. Трамп у своїх промовах, було визначено що у їх складі використовуються метафори, метонімія, іронія, гіпербола, паралельні конструкції, риторичні питання, полісиндетон. У перекладі ці стилістичні засоби відтворюються за допомогою калькування (27%), модуляції (22%), генералізації (18%), транскрибування (16%), об'єднання речень (13%) та синтаксичного уподібнення (4%). Когнітивні характеристики афоризмів американських політиків зумовлюють завоювання довіри, переконання народу у правильності вибору, демократичних настроях, маніпуляції, які вдало відтворено у перекладі та передано засобами української мови.

3.2. Способи відтворення афоризмів з концептуальною складовою PHILOSOPHY OF LIFE у промовах американських політиків

Матеріал дослідження показав, що американські політики дуже часто говорять про філософію життя. Вони описують своє ставлення до різних життєвих ситуацій, подій у житті народу, простих людей, діляться переживаннями та думками про філософські поняття та засади буття. Говорячи про ці поняття, політики намагаються зблизитись зі своїми виборцями, показати їм, що вони такі ж прості люди як і вони, і хвилюються про нагальні проблеми людства, до того ж готові їх вирішити. Оскільки мова повинна бути зрозумілою всім, політики використовують афоризми, які містять концепт PHILOSOPHY OF LIFE, адже ці висловлення мають когнітивні характеристики близькі кожному – сенс життя, його пізнання, життєві принципи та поняття. У мові відповідно вони виражаються за допомогою певних засобів, які повинні відтворюватись у перекладі адекватно та еквівалентно. Розглянемо деякі приклади афоризмів з концептом PHILOSOPHY OF LIFE, які було дібрано методом загальної вибірки з промов американських політиків. Першим таким прикладом є афоризм у промові Франкліна Рузвельта:

“It's hard to fail, but it's worse to never try to succeed” [92]. – «**Важко потерпіти невдачу, але гірше ніколи не намагатися добитися успіху**» [84].

Прагматичний потенціал наведеного афоризму виражається у тому, що варто намагатися добитися висот і не боятися невдач, саме з таким настроєм Франклін Рузвельт досяг успіхів, тому він доносить таку ж думку американському народу. Концепт PHILOSOPHY OF LIFE вербалізується за допомогою паралельних конструкцій, які передають когніцію афоризму. У перекладі паралельні конструкції не зберігаються, адже у перекладі використано модуляцію, яка видозмінює структуру конструкції.

Франклін Рузвельт був дуже мудрим президентом, він піклувався про соціальні проблеми американського народу під час Великої депресії, перебувавши на президентському посту два терміни. Саме завдяки його красномовству і вмінню вдало використовувати мову, він з легкістю завоював довіру електорату і зумів довести, що

народ не помилився, вибравши його главою держави. Оскільки Ф. Рузвельт опікувався соціальним життям, він часто вдавався до використання афоризмів з концептом PHILOSOPHY OF LIFE, які є відомими і до сьогодні. Окрім вищенаведеного прикладу, варто розглянути наступні афоризми колишнього президента США:

The only thing we have to fear is fear itself [92]. – *Єдине, чого нам слід боятися - це самого страху* [84].

У наведеному афоризмі Франклін Рузвельт намагається донести до американського народу, що не потрібно нічого боятися, адже страх тільки породжує невпевненість та зупиняє нас на досягнутому і не дає рухатись вперед. Прагматичний потенціал цього афоризму зосереджений на мотивації та підбадьорюванні, він недаремно був використаний колишнім президентом у його промові, адже вона була проголошена в період економічного занепаду США, тому саме слова підтримки є необхідними. Щодо мовної характеристики афоризму, знаходимо використання повтору *to fear is fear*, такий засіб надає виражального ефекту афоризму. Також варто зауважити, що такий повтор створює тавтологію, тобто дублювання змісту висловлювання. В англійській мові це є прийнятно, адже як відомо одне й те ж слово може виступати різними частинами мови, як у нашому прикладі – дієслово та іменник. В українському перекладі тавтологія та повтор нівелюються у силу різноманітності лексичних одиниць *боятися страху* та використання перекладацької трансформації калькування. Відповідно, вражальність та експресія у перекладі зникає, але прагматичний потенціал зберігається.

Наведемо ще один афоризм Франкліна Рузвельта з концептом PHILOSOPHY OF LIFE:

Men are not prisoners of fate, but only prisoners of their own minds [92]. – *Люди не в'язні долі, вони лише в'язні власних думок* [84].

Наведений афоризм описує ставлення людини до життя: усі думають, що «від долі не втечеш», але Франклін Рузвельт запевняє, що це лише наші думки, які заважають нам мислити раціонально та реалістично. Прагматичним ефектом цього

афоризму є мотивація та неупереджене ставлення до життєвих ситуацій, в які потрапляє людина. Колишній президент США намагається виразити свою думку щодо прийняття рішень у житті, стверджуючи, що не потрібно нічого боятись. За допомогою стилістичного засобу *prisoners... only prisoners* повтору, він наголошує на основній думці сказаного, а метафора *prisoners of fate* та *prisoners of minds* додає експресії та вражальності афоризму. У перекладі метафора та повтор зберігаються за допомогою калькування *в'язні долі* та конкретизації *в'язні думок* і відповідно відтворюються когнітивні характеристики афоризму – відображення філософії життя.

Варто проаналізувати один із найвідоміших афоризмів Франкліна Рузвельта, який є актуальним і до сьогодні:

There are as many opinions as there are experts [92]. – *Скільки людей – стільки і думок* [84].

Своїм афоризмом 32-й президент стверджує, що у світі дуже багато людей і всі вони мають свою власну думку щодо того чи іншого питання. Своїм влучним висловом, який недаремно закарбувався в мовній системі будь-якої мови, він намагається донести до людей, що не потрібно звертати увагу на коментарі оточуючих, адже вони оцінюють ситуацію зі свого боку, своїх переконань. До того ж, він прирівнює це до своєї практики, тому що багато людей коментують роботу політиків. У перекладі простежується видозміна структури афоризму, використовується перестановка на синтаксичному рівні, а також генералізація *experts – люди*. Проте, прагматичний потенціал афоризму зберігається і сенс відтворюється.

Розглянемо ще один афоризм Франкліна Рузвельта:

To reach a port, we must sail – sail, not tie at anchor – sail, not drift [92]. – *Щоб дістатися порту, потрібно плисти – плисти, а не прив'язувати на якір – плисти, а не дрейфувати* [84].

Вищенаведений приклад демонструє метафоричний афоризм, адже весь вислів є метафорою з певними образами. Афоризм показує принцип життя Франкліна Рузвельта, який порівнює життя з вітрильним човном, а успіх та амбіції з портом, до якого нам необхідно плисти попри всі перешкоди. Також, він зазначає, що не потрібно

зупинятися на досягнутому або здаватися, варто продовжувати плисти, цю думку Франклін Рузвельт метафоризує за допомогою образу якоря, який ніби не дає нам рухатись далі. Окрім метафори виокремлюємо стилістичні засоби на синтаксичному рівні, а саме повтор лексеми *sail* та паралельні конструкції *sail, not tie at anchor – sail, not drift*. У перекладі метафора та паралельні конструкції відтворюються за допомогою калькування *drift – дрейфувати* та генералізації *sail – плисти* (лексемою *sail* означає плисти під вітрилом). Таким чином, з проаналізованих афоризмів Франкліна Рузвельта бачимо, що у них простежується концепт PHILOSOPHY OF LIFE. Прагматичний потенціал зазначених афоризмів спрямований на мотивацію, заохочування, стимул та життєві переконання.

Далі ми розглянемо афоризми з концептом PHILOSOPHY OF LIFE використані у промовах Рональда Рейгана, 40-го президента США. Його політична кар'єра розпочалася у той період його життя, коли він був на вершині акторської кар'єри, він знімався у голлівудських фільмах. Згодом, він балатувався на посаду губернатора Каліфорнії і два рази перемагав. Пізніше, виставивши свою кандидатуру на пост президента, він здобув прихильність більшості американців і переміг на виборах. Досить часто у своїх промовах він говорив про труднощі життя, але завжди наголошував на тому, що потрібно його проживати сповна. Розглянемо декілька афоризмів Рональда Рейгана:

When you can't make them see the light, make them feel the heat [93]. – *Якщо ви не можете змусити їх бачити світло, дозвольте їм відчутти спеку* [88].

Вищенаведений афоризм містить у своєму складі метафору, яка описує співіснування людей у суспільстві. Рональд Рейган цим афоризмом зображує, що будучи на керівній посаді варто доносити інформацію до людей у «світлий» спосіб, тобто пояснювати все детальне та намагатися бути конкретним, але у разі нерозуміння з боку адресанта варто вдаватися до «спекотних» радикальних засобів. Такої життєвої позиції він притримувався увесь період свого правління. Окрім метафори у структурі афоризму бачимо повтор *make them*, що додає йому експресії та посиленню прагматичного ефекту. У перекладі метафора збережена, але повтор

нівелюється через використання антонімічного перекладу *make them* – дозвольте, що зменшує експресивність і зображальність афоризму.

Наступний афоризм, вжитий Рональдом Рейганом у своїх промовах, спрямований на зображення взаємодопомоги:

We can't help everyone, but everyone can help someone [93]. – *Ми не можемо допомогти всім, але кожен може допомогти комусь одному* [88].

У своїх промовах Рональд Рейган наголошував на те, що люди повинні допомагати один одному у складних ситуаціях та підтримувати у скрутну хвилину. Наведений афоризм має досить потужний прагматичний ефект, адже в ньому присутній позив допомоги хоч і не всім, але хоча б комусь одному, адже людина не в змозі врятувати світ, але вона має змогу виручити ближнього. На мовному рівні афоризм містить повтор та анадиплосис, тобто єдинопочаток різних частин речення *everyone, but everyone*. Такі стилістичні засоби посилюють значення висловленого та роблять афоризм яскравішим та емоційнішим. У перекладі повтор збережено, але анадиплосис зникає внаслідок використання трансформації генералізації *everyone – всі*.

Ще один цікавий приклад афоризму з концептом PHILOSOPHY OF LIFE знаходимо у промові Рональда Рейгана:

The future doesn't belong to the fainthearted; it belongs to the brave [93]. – *Майбутнє не належить слабкодушним; воно належить сміливим* [88].

У наведеному афоризмі знову Рональд Рейган наголошує на тому, що необхідно йти вперед і не здаватися. У його розумінні слабкі духом люди не здатні змінити майбутнє на краще, адже вони бояться прийняти вирішальне рішення чи зробити крок назустріч чомусь новому. Натомість він стверджує, що майбутнє належить сміливим людям, які не бояться нічого і готові йти тільки вперед, що він показував на своєму прикладі, починаючи працювати у ресторані офіціантом, згодом ставши голлівудським актором, і врешті, президентом наймогутнішої країни світу США. На мовному рівні простежуємо повтор лексеми *belong*, що властиво політичним афоризмам. Також використовується антитеза, де протиставляється слабкодушність

fainthearted сміливості *brave*. У перекладі структура та зміст афоризму повністю відтворюється, прагматичний ефект зберігається, стилістичні засоби передаються завдяки калькуванню.

Проаналізуємо останній афоризм Рональда Рейгана, який він використав у своїй промові заступивши на пост президента:

Life is one grand, sweet song, so start the music [93]. – *Життя – це одна грандіозна, солодка пісня, тому – співайте!* [88].

Наведений афоризм якнайяскравіше втілює концепт PHILOSOPHY OF LIFE. Будучи актором, Рональд Рейган завжди ставився до життя як до великої подорожі, намагався відноситися до всього з оптимізмом і таку ж думку поширював у соціум. У цьому афоризмі колишній президент порівнює життя з піснею, яку необхідно проспівувати з найсвітлішими емоціями. Використовуючи метафору *life – song*, він доносить до людей, що варто радіти життю і насолоджуватись ним; епітети *grand, sweet* описують ритм існування у світі. У перекладі тип речення видозмінюється з розповідного на окличне, що є досить вдалим відтворенням афоризму, адже прагматичний ефект тільки підвищується завдяки заклику. Епітети, у свою чергу, калькуються *грандіозна, солодка*, так само як і метафора *пісня*. Фраза *so start the music* відтворюється за допомогою модуляції *співайте*. Загалом, афоризми Рональда Рейгана з концептом PHILOSOPHY OF LIFE спрямовані на зображення віри у себе, жаги до життя, роботи над собою та мотивації на те, щоб досягати успіху без перешкод.

Афоризми з концептом PHILOSOPHY OF LIFE часто зустрічаємо у промовах Джеральда Форда, 38-го президента США. Маючи великий життєвий досвід (Друга Світова війна, лідер фракції республіканців, політична діяльність) він завжди говорив про правила і засади, які повинні переважати у суспільстві. Його основним посилом було те, що не варто сподіватися на подарунки долі, потрібно важко працювати і тільки тоді можна досягти успіху. Ось один із таких афоризмів:

Tell the truth, work hard, and come to dinner on time [95]. – *Не лукавте, працюйте наполегливо і вечеряйте вчасно* [90].

У наведеному афоризмі, як вже зазначалось, Джеральд Форд наголошує на необхідності важко працювати та бути чесним по відношенню до себе і до інших. Філософія життя колишнього президента полягала у чесному правлінні, існуванні та взаємодії. Його вважали найщирішим правителем американської держави, відповідно промови політика насичені роздумами про життя. Окрім праці та правди Дж. Форд додає трішки гумору і наполягає на тому, щоб приходити вчасно на вечерю, цим самим він пропагує інститут сім'ї як головний у суспільстві; тему сімейного життя 38-й президент часто обговорював на інтерв'ю та у своїх промовах. Афоризм містить паралельні конструкції *tell...work...come* задля ефекту мотивації, адже завдяки такій структурі афоризму виражається спонукання до дії. У перекладі було використано контекстуальну заміну *tell the truth* – *не лукавте* та модуляція *come to dinner on time* – *вечеряйте вчасно*. На нашу думку, такий переклад є адекватним і передає прагматичний потенціал афоризму, до того ж, використані перекладацькі трансформації допомагають відтворити його ближчим до українського менталітету, адже, наприклад, лексема *не лукавте* згадується у Біблії.

Ще один афоризм Дж. Форда про правду розглянемо далі:

Truth is the glue that holds society together [95]. – **Правда – це клей, що тримає суспільство разом** [90].

Як і у попередньому прикладі, основною метою цього висловлення є чесність перед суспільством. На думку Дж. Форда, лише кажучи правду, можна зробити державу успішною, а суспільство щасливим і багатим. У вищенаведеному афоризмі використовується метафора – правда ототожнюється з клеєм, який тримає суспільство разом. Дж. Форда має на увазі правду між керівниками держави та народом, адже якщо політики будуть нечесні зі своїми людьми, то й брехня відповідно буде ширитись суспільством, що зумовлює хаос і розруху. У перекладі метафора відтворюється, прагматичний потенціал зберігається завдяки використанню перекладацької трансформації калькування.

Наведемо ще один приклад афоризму Дж. Форда:

Things are more like today than they have ever been before [95]. – **Сьогодні все здається реальнішим, ніж будь-коли раніше** [90].

Головною метою цього афоризму є твердження того, що потрібно жити реальністю і не думати про минуле або гадати щоб могло статися. За своєю натурою Дж. Форд був реалістом і завжди говорив про нагальні питання, які хвилюють його і суспільство. Своім афоризмом він наголошує на тому, що колись було недосяжним стає зовсім реальним, а все завдяки наполегливій праці та чесності один перед одним. В афоризмі простежуємо використання антитези де протиставляється сьогодення і минуле *today – before*. У перекладі використано конкретизацію *things are more like* – все здається реальнішим. Таким чином, афоризми Джеральда Форда з концептом PHILOSOPHY OF LIFE мають прагматичний ефект мотивації щодо необхідності важкої праці, чесності, взаємодопомози та реального сприйняття дійсності.

Варто, також, розглянути афоризми у промовах Річарда Ніксона, який відзначився своєю неоднозначною політичною діяльністю. З одного боку, за час його правління на посаді президента було здійснено чимало проривів в історії США, як наприклад висадка астронавтів на Місяці, чи налагодження дружніх стосунків з КНР. З іншого боку, Р. Ніксон – єдиний президент США, що достроково припинив свої повноваження та подав у відставку. Це трапилося після скандалу, відомого як «Вотергейтський скандал», і звинувачень, що загрожували йому імпічментом. Тому, його промови та використані афоризми з концептом філософії життя є досить цікавими для нашого дослідження. Розглянемо кілька з них:

The finest steel has to go through the hottest fire [97]. – **Найтонша сталь повинна пройти через найгарячіший вогонь** [89].

Наведений афоризм є метафоричним, адже під сталлю розуміється людина, а вогонь – проблеми, які трапляються у її житті. Річард Ніксон був вправним оратором і вмів добирати влучні афоризми, які закарбувалися в мові й до сьогодні. У своїх промовах колишній президент наголошував на тому, що будь-яка людина, незалежно від статусу в суспільстві, повинна пройти через труднощі, які їй готує життя, адже тільки тоді, вона зможе раціонально мислити та приймати зважені рішення.

Порівнюючи людину з найкращою сталлю, Р. Ніксон намагається донести до суспільства, що необхідно бути сильним і відважним, мати «сталевий» характер, а проблеми – з вогнем, тому що тільки він може розпалити сталь, відповідно найскладніші проблеми зроблять тебе сильним. Окрім метафори зустрічаємо антитезу *the finest steel – the hottest fire*, яка відтворюється конкретизацією *найтонша сталь* (найкраща сталь є найтоншою) та калькуванням *найгарячіший вогонь* у перекладі.

Наступний афоризм Р. Ніксона також пов'язаний з витривалістю людини та проблемами, які вона повинна подолати:

You will suffer no defeats, if you take no risks. But if you take no risks, you win no victories [97]. – **Якщо ви не ризикуєте, ви не зазнаєте поразок. Але якщо ви не ризикуєте, ви й не переможете** [89].

Вищенаведений приклад демонструє важливість ризику в житті кожного, адже він загартовує і робить сильнішим. Р. Ніксон висуває теорію філософії життя: необхідно постійно ризикувати, адже без ризику не буває успіху. Проте, якщо не ризикувати, жити спокійним життям, уникати небезпек, то нічого не зміниться у житті, все буде помірним і буденним, але безуспішним. У своїй практиці, політик наражав себе на небезпеку багато разів, але це допомогло у його політичній кар'єрі, тому він намагався донести цю ідею в маси. Щодо стилістичних характеристик афоризму, спостерігаємо анадиплосис *if you take no risks. But if you take no risks*, де кінець одного речення збігається з початком іншого. Такий засіб є звичним для афоризмів політичного дискурсу, адже він надає висловлюванню додаткової емоційності та ефекту порівняння. У перекладі анадиплосис не відтворюється, тому що було застосовано перекладацьку трансформацію перестановки, що утворює паралельні конструкції. Загалом, це не впливає на лінгвокогнітивні характеристики афоризму та його прагматичний ефект. Таким чином, афоризми Р. Ніксона тяжіють до вираження сили духу людини, її здатності ризикувати та протистояти труднощам.

Отже, матеріал дослідження показав, що американські політиків дуже часто говорять про філософію життя. Оскільки мова повинна бути зрозумілою для всіх, політики використовують афоризми, які містять концепт PHILOSOPHY OF LIFE,

адже ці висловлення мають когнітивні характеристики близькі кожному – сенс життя, його пізнання, життєві принципи та поняття. Розглянувши промови таких американських політиків як Ф. Рузвельт, Р. Ніксон, Дж. Форд та Р. Рейган, було визначено, що прагматичний потенціал афоризмів із зазначеним концептом спрямований на мотивацію, стимул, чесність, життєві переконання, вміння ризикувати та допомагати іншим. В афоризмах він виражається за допомогою метафори, антитези, повтору, паралельних конструкцій, анадиплосису та рідше епітетів. У перекладі вони відтворюються за допомогою таких перекладацьких трансформацій як калькування (26%), конкретизація (24%), генералізація (20%), модуляція (16%), рідше перестановка (8%) та антонімічний переклад (6%). Загалом переклад є адекватним і передає лінгвокогнітивні характеристики афоризмів.

3.3. Особливості перекладу афоризмів з концептуальною складовою EQUALITY у промовах американських політиків

У сучасному світі все частіше піднімається питання рівності – гендерної, суспільної, політичної, соціальної. Відомі особистості часто говорять про це у своїх виступах, знімаються фільми та записуються пісні, відповідно, політики також зачіпають цю тему у своїх промовах. Найчастіше вони говорять саме про гендерну та соціальну рівність. Відомо, що більшість політиків чоловічої статі, тому не рідко гендерна рівність в політиці обговорюється у ЗМІ та форумах. Саме таку тему часто порушує колишня Державний секретар Сполучених Штатів Америки Гіллари Клінтон. Оскільки її чоловіком є колишній президент США Білл Клінтон, існує багато пліток про те, що своїй політичній кар'єрі вона завдячує саме своєму чоловікові, а не власним досягненням. Через це у її промовах часто зустрічаємо звернення до громадян на тему рівності жінки у суспільстві та політиці. Такі меседжі, звичайно, стали афоризмами, які часто майорять як заголовки до статей про Гіллари та рівність прав жінки. Розглянемо кілька з них, а також проаналізуємо способи їх перекладу в українській мові.

“I suppose I could have stayed home and baked cookies and had teas” [91]. – «Всім би хотілося, щоб я залишалася вдома, пекла оладки і подавала чай» [83].

У наведеному афоризмі, який прозвучав у промові Гіллари в процесі передвиборчої кампанії, концепт EQUALITY вербалізується за допомогою засобу іронії, адже в суспільстві існує думка, що жінки – це домогосподарки, що іронічно описує Гіллари Клінтон у промові, висміюючи таку думку, що є прагматичним посилом афоризму. У перекладі іронія збережена за допомогою трансформації калькування *stayed home* – *залишалася вдома* та конкретизації *baked cookies* – *пекла оладки*, де конкретизовано лексему *cookies*, яка має значення *печиво*, в українському перекладі використано більш одомашнену лексему *оладки*, яка є ближчою для українського читача та *had teas* – *подавала чай*, у перекладі конкретизовано лексему *had* як *подавала*, а не *мала*, адже в суспільстві існує стереотип, що жінка повинна саме подавати чай, коли чоловіки ведуть бесіди, тому ефект іронії посилюється у перекладі.

Наступний афоризм Гіллари Клінтон з концептом EQUALITY також наголошує на тому, що жінки, так само як і чоловіки, можуть себе проявити в усіх сферах життя:

*“Women are the largest **untapped reservoir of talent in the world**”* [91]. – «*Жінки – найбільший **невикористаний резервуар таланту в світі***» [83].

За допомогою наведеного афоризму Гіллари Клінтон намагається донести до суспільства, а особливо до його чоловічої частини, що жінок часто недооцінюють, хибно вважаючи, що вони повинні тільки займатися дітьми та домашнім господарством. Однією із причин чому Г. Клінтон підтримували багато жінок з різних країн світу на президентських виборах у 2016 році є те, що такі стереотипи близькі всім жінкам у кожному місті та селі світу. У наведеному афоризмі жінка-політик порівнює жінку з *untapped reservoir of talent in the world* – *невикористаним резервуаром таланту*; така метафора має на меті показати, що жінка наповнена, як резервуар, багатьма вміннями та знаннями, які вона не може втілити у життя через нерівність жінок та чоловіків у суспільстві. У перекладі використано калькування, що є доречним, адже прагматичний потенціал збережений і відтворюється повною мірою.

Окрім рівності гендерів у суспільстві, Гілларі Клінтон іронічно висловлює свою думку за допомогою афоризму щодо рівності жінки і чоловіка у політиці:

“The First Lady role is really difficult. It has no job description. You have to create it for yourself” [91]. – «Роль **першої леді** дійсно важка. Вона не має посадових інструкцій. Вам доведеться створити їх самій» [83].

У наведеному афоризмі вбачаємо іронію в тому, що Гілларі Клінтон висміює таке звання як «перша леді», яке має дружина президента. На думку Г. Клінтон, такий титул було створено для того, щоб хоч якось відзначити дружину глави держави. Вона стверджує, що така «професія» не має певних обов’язків, тому задля того, щоб відповідати такі ролі як перша леді країни, необхідно придумувати чим відзначитися задля того, щоб відповідати цьому статусу. Гендерна нерівність прослідковується у тому, що існування такого звання у політичному середовищі уже налаштовує на те, що президентом повинен бути неодмінно чоловік, адже для представників чоловічої статі такого титулу не існує. На мовному рівні, використовуючи ряд простих речень, афоризм набуває експресивності та посилюється іронічний ефект, його емоційне забарвлення. Саме звання *The First Lady* є перифразом, адже під цим поняттям розуміємо дружину президента; в процесі перекладу такий стилістичний засіб було відтворено за допомогою калькування *перша леді*, адже в українській мові таке поняття теж існує. Загалом, афоризм відтворено адекватно, завдяки синтаксичному уподібненню, структура та форма збереглися, відповідно іронія передана у повній мірі.

Далі розглянемо афоризми з концептом EQUALITY, де Гілларі Клінтон описує рівність жінок на соціальному рівні:

“Wealthy women have rights in every country. And poor women don’t” [91]. – «**Багаті жінки** мають права в кожній країні, а **бідні** – не мають ніде» [83].

У вищенаведеному афоризмі порушується важливе питання соціальної рівності, а саме бідності та багатства. Гілларі Клінтон стверджує, що багаті жінки можуть вплинути на суспільство, досягти успіху і таким чином стати рівними чоловікам, але бідні жінки, на жаль, не мають взагалі ніяких прав і не можуть

захистити навіть себе та своїх дітей, вони наче невидимі для суспільства. Хоча Г. Клінтон говорить тільки про жінок, можна провести аналогію з усім суспільством, адже будучи бідним, дуже важко утвердитися у суспільстві та відстоювати свої права. У наведеному афоризмі на стилістичному рівні використано антитезу *wealthy women* – *poor women*, що яскраво виражає його прагматичний потенціал – зобразити соціальну рівність. У перекладі антитеза збережена за допомогою калькування *багаті жінки* та опущення *бідні* задля уникнення тавтології, хоча спостерігаємо додавання лексеми *не мають ніде* в процесі відтворення заперечення *don't*, адже для української мови такий тип заперечення не властивий. На синтаксичному рівні простежуємо розділення складносурядного речення на два простих для того, щоб посилити експресивність та наголосити на комунікативній складовій афоризму. У перекладі такий ефект втрачається, адже використовується об'єднання речень.

Наведемо приклад ще один афоризм Гіллари Клінтон, який містить концепт соціальної рівності:

“We must stop thinking of the individual and start thinking about what is best for society” [91]. – «Пора *перестати думати про окрему особистість і почати думати про те, що найбільше потрібно суспільству*» [83].

У цьому афоризмі жінка-політик намагається донести до народу те, що необхідно думати не тільки про себе, а й про оточуючих. Завдяки цьому твердженню, вона закликає допомагати один одному, не зациклюватись тільки на собі, а пам'ятати, що ми всі є частиною одного суспільства і те, що відбувається у ньому прямо пов'язане з кожним з нас. Використовуючи антитезу та повтор фраз *stop thinking – start thinking, the individual – society*, афоризм набуває експресивності та відповідно посилюється прагматичний ефект на адресанта. У перекладі всі засоби зберігаються та відтворено прагматичний потенціал. Серед способів перекладу виділяємо калькування *перестати думати, почати думати*, модуляцію *the individual – окрема особистість, what is best – що найбільше потрібно*.

Про рівність на політичному рівні Гіллари Клінтон також згадує:

“We’ll hold out our hand; they have to unclench their fist” [91]. - «*Ми протягнемо нашу руку, якщо вони розіжмуть свій кулак*» [83].

У наведеному прикладі простежуємо вираження концепту EQUALITY у афоризмі на політичну тематику. Тут, жінка-політик виражає свою думку щодо взаємовідносин своїх колег та звичайного народу. Вона стверджує, що політики вважають себе окремою кастою у суспільстві та не бажають взаємодіяти зі своїми людьми. Відповідно, народ вбачає політичну систему ворогом і не хоче йти йому на зустріч. Гіллари Клінтон, у свою чергу вважає, що необхідно дослухатися до людей і відноситись до них як до рівних. Звернемо увагу, що вона говорить *we*, тобто ми, тим самим зараховуючи себе до простих людей, а не політиків, такий вибір займенника посилює ефект впливу на адресанта. У наведеному афоризмі спостерігаємо використання метафор *hold out our hand* та *unclench their fist*, де під першим розуміємо народ та його бажання співпрацювати з політиками на благо держави, а під другим мається на увазі «кулак» політиків, які ніби не хочуть прирівнювати себе до звичайних людей і не бажають до них дослухатись. У перекладі метафору кальковано, а на синтаксичному рівні бачимо зміну типу речення: в оригіналі маємо два простих речення, а у перекладі маємо одне складнопідрядне речення з причинно-наслідковим зв’язком. Такі перетворення є доречними, адже вони є більш зрозумілими українському адресанту та посилюють прагматичний ефект сказаного.

Загалом, можна зробити висновок, що афоризми Гіллари Клінтон з концептом EQUALITY переважають у її промовах. Вона розкриває рівність на всіх рівнях – гендерному, соціальному та політичному. У силу того, що вона є гарантом жіночих прав, афоризми на тему гендерної рівності мають більшу частку. Лінгвокогнітивні характеристики її афоризмів є зображення рівності прав жінки як у соціумі так і на політичному рівні, вона закликає ставитись до всіх однаково, не залежно від соціального статусу, а також необхідності політиків сприймати простих людей як собі рівних. На мовному рівні простежуємо використання різних стилістичних засобів на лексичному і синтаксичному рівнях.

Варто розглянути афоризми колишньої першої леді, дружини 44-го президента США Мішель Обама, яка так як і Гілларі Клінтон виступала за права жінок та їх рівність з чоловіками. Наведемо кілька прикладів:

Strong men, strong men, men who are truly role models, don't need to put down women to make themselves feel powerful [98]. – **Сильні чоловіки, чоловіки, які дійсно є прикладом для наслідування, не повинні принижувати жінок, щоб відчувати себе могутніми** [87].

Вищенаведений афористичний вислів якнайкраще описує ставлення суспільства до жінок та чоловіків. Мішель Обама наголошує на тому, що чоловіки – це сильна та мужня стать, представники якої повинні досягати висот і успіху, на яких необхідно рівнятися. Проте, вона зауважує, що інколи чоловіки отримують своє визнання завдяки тому, що принижують жінок, намагаються виділитися своїми вміннями, подавляючи жіночі досягнення. У наведеному прикладі спостерігаємо використання повтору *strong men, strong men*, такий стилістичний засіб використовується для наголошенні на основній думці, для емоційного забарвлення та посилення експресивності сказаного. У перекладі такі характеристики афоризму не відтворюються, адже повторювані частини було вилучено, що значно зменшує його прагматичний потенціал.

Розглянемо наступний приклад афористичного вислову Мішель Обама, який містить концепт EQUALITY:

If you educate a man you educate an individual, but if you educate a woman you educate a nation [98]. – **Якщо ви виховуєте чоловіка, ви виховуєте людину, а якщо ви виховуєте жінку, ви виховуєте націю** [87].

У вищенаведеному прикладі, слідом за Гілларі Клінтон, Мішель Обама наголошує на тому, що жінки здатні досягти більших висот ніж чоловіки через свої знання та прагнення призводити все до найкращого. Під вихованням чоловіка як людини мається на увазі те, що чоловіки мислять вузько, вони є у більшій мірі егоїстами і робитимуть все заради свого блага. Вихована, освічена жінка ж навпаки буде старатися використати усі свої ресурси задля розквіту нації, адже за своєю

сутність жінка є милосердною і люблячою. Експресивності цьому висловлюванню надає повтор конструкції *if you educate*, а протиставлення *man – woman, an individual – a nation* роблять його емоційно забарвленим, посилюючи прагматичний ефект промови. У перекладі усі засоби відтворені за допомогою калькування.

Розглянемо афоризми про соціальну рівність, про яку говорять й інші американські політики, адже США завжди позиціонує себе як демократична країна з рівними правами для всіх жителів. Наприклад, Барак Обама, 44-й президент США, в одній із своїх перших промов перед американським народом стверджує:

*“There is not a **Black America** and a **White America** and **Latino America** and **Asian America** – there’s the **United States of America**”* [94]. – «Не існує **Америку для чорних чи білих, Америку для латиноамериканців чи азіатів** – існують **Сполучені Штати Америки**» [85].

У своєму афоризмі Барак Обама намагається донести до американського народу, що у його державі, за його правління на посту президента усі люди, не залежно від національності чи кольору шкіри, матимуть права такі ж як і корінні американці. У наведеному прикладі прагматичний потенціал афоризму вербалізується за допомогою стилістичного засобу метонімії *a Black America, a White America, Latino America and Asian America*, називаючи расові меншини, які проживають на території США, стверджуючи що вони всі мають рівні права у цій країні, таким чином прагматичний потенціал концепту EQUALITY повною мірою розкривається. Також, на синтаксичному рівні зустрічаємо полісиндетон, тобто навмисне збільшення сполучника *and* для підкреслення важливості сказаного підсилення виразності мовлення. У перекладі використовується описовий переклад, що є адекватним вибором відтворення метонімії через специфіку українського світосприйняття, але стилістичний засіб втрачено і відповідно прагматичний задум не відтворено.

Розглянемо наступний приклад концепту соціальної рівності, на якому ґрунтується афоризм Барака Обами:

I’m a warrior for the middle class [94]. – *Я воюю за середній клас* [85].

У вищенаведеному афоризму, який Барак Обама часто використовував у своїх промовах, зображується його ставлення до середнього класу. Він завжди наголошував у своїх президентських та передвиборчих виступах, що середній клас – це люди, які створюють майбутнє, а вищий клас, навпаки, зупиняє його розвиток. Таке тяжіння до рівності середнього класу з вищим є причиною того, що сам колишній президент походить з простої сім'ї матері американки та тата кенійця. Використовуючи метафору *warrior for the middle class*, Барак Обама ототожнює себе з воїном, який бореться за права і рівність середнього класу, що і прослідковується у його законах та політиці щодо працевлаштування, допомоги як соціальної так і фінансової в роки його перебування на пості президента. Прагматичний потенціал афоризму реалізується у вигляді мотиваційного посилу задля привернення уваги народу. У перекладі вбачаємо модуляцію *воюю за середній клас*, що видозмінює метафору, перетворюючи її з іменникової на дієслівну, що дещо применшує емоційний посил афоризму.

На противагу Барак Обама, який завжди пропагує рівність усіх націй, рас та національностей, його наступник Дональд Трамп доносив у маси протилежну думку:

If people can just pour into the country illegally, you don't have a country [96]. – *Країна припинить своє існування, якщо до неї можна потрапити нелегально* [86].

У вищенаведеному прикладі, Дональд Трамп намагається донести до народу те, що в Америці повинні проживати лише корінні американці. У своїй політиці, віднедавна колишній президент США наголошував на тому, що рівним американцям немає нікого і всяко вдавався до дискримінації у своїх промовах та виступах. Він боровся з нелегальним в'їздом у країну, адже вважав, що це псує репутацію такої великої і могутньої держави. У афоризмі він використовує метафору *people can...pour into the country* задля того, щоб показати ту кількість нелегальних в'їздів в Америку за часів президентства Барака Обами, коли люди просто «лилися» з усіх усюд. Він вважав, що така тенденція зруйнує країну, її цілісність та державність. У перекладі стилістичне забарвлення повністю нівельоване, адже метафоричний зміст не передається у силу використання ряду перекладацьких трансформацій, а саме

перестановки, а також модуляції *you don't have a country* – країна припинить своє існування, та генералізації *pour into the country* – можна потрапити, що зменшує прагматичний ефект афоризму та його емоційне забарвлення.

Ось ще один приклад ставлення Дональда Трампа до рівності різних націй:

We will get our people off of welfare and back to work – rebuilding our country with American hands and American labor [96]. – Ми позбавимо наших людей соціального забезпечення та надамо їм роботу, відбудовуючи нашу країну **американськими руками та американською працею** [86].

Як видно з афористичного висловлювання, Дональд Трамп знову ж таки закликає до того, що лише американці зможуть відновити державу. Він стверджує, що варто стимулювати усіх людей робочого віку працювати на благо країни, створюючи нові робочі місця. Досить вдало використано перифраз, де під *American hands* та *American labor* розуміємо американський народ, який повинен відбудовувати країну. В українському перекладі перифраз відтворено калькуванням *американськими руками та американською працею*, що зберігає прагматичний ефект афоризму. Також зустрічаємо використання перекладацької трансформації модуляції *get back to work* – *надамо роботу*.

Отже, досить часто у своїх промовах американські політики звертаються до теми гендерної, суспільної, політичної та соціальної рівності. Відповідно, було виділено афоризми з концептом EQUALITY серед промов Гілларі Клінтон, Мішель Обами, Барака Обами та Дональда Трампа. Саме ці політики найбільше порушують тему рівності у своїх виступах. Лінгвокогнітивні характеристики афоризмів є зображення рівності прав жінки як у соціумі так і на політичному рівні, рівне ставлення до людей різного соціального статусу, необхідності політиків сприймати простих людей як собі рівних, рівність міжрасову та міжнаціональну, дискримінацію. На мовному рівні простежуємо використання стилістичних засобів метафори, іронії, антитези, перифразу, а також на синтаксичному рівні повтору, полісиндетону та паралельних конструкцій. Для їх перекладу було використано такі перекладацькі трансформації як калькування (23%), модуляція (19%), конкретизація (18%),

генералізація (15%), вилучення (11%), додавання (8%), об'єднання речень (6%). Загалом прагматичний потенціал, експресивність та зображальні властивості афоризмів було збережено у перекладі.

3.4. Відтворення афоризмів з концептуальною складовою DIGNITY у промовах американських політиків

Афоризми американських політиків, які вони вживають у своїх промовах пронизані патріотизмом, боротьбою за рівність та права, роздумами про життя та політичні перипетії. Окрім перерахованих концептів, афоризми політиків мають на меті пробудити у людях жагу до справедливості та відстоювання гідності, адже для високопосадовців почуття гідності та власних досягнень є дуже важливими. У своїх виступах вони завжди говорять про гідність своєї держави, її могутність та непереможність, висловлюючи це все у формі афоризму, адже він є зрозумілішим для народу та набагато експресивнішим ніж звичайні слова. З цих причин ми виділяємо афоризми з концептуальною складовою DIGNITY. Розглянемо приклади таких одиниць та проаналізуємо способи їх перекладу.

44-й президент США Барак Обама виносить гідність своєї держави та народу на перший план, тим самим намагаючись мотивувати громадян вболівати та допомагати своїй країні і відповідно самим собі. Наприклад, в одній із своїх промов він звертається до американського народу, наголошуючи на тому, що він є могутнім:

We proved that we are still a people capable of doing big things and tackling our biggest challenges [94]. – *Ми довели, що все ще залишаємося людьми, здатними творити велике діло та вирішувати наші найбільші проблеми* [85].

У вищенаведеному прикладі простежується настрій перемоги, що є точним, адже саме це афористичне висловлювання Барак Обама використав, коли звертався до американців після того, як переміг на президентських виборах. Він наголошує на тому, що своїм вибором люди довели свою гідність і що вони готові до змін на краще, адже довірили свою державу простому африканському політику. На стилістичному рівні вбачаємо використання градації *big things – biggest challenges*. яка полягає у поступовому нагнітанні виразних засобів, у нашому випадку епітета. Такий

стилістичний засіб використовується для того, щоб підвищити емоційно-сміслову значущість афоризму. У перекладі *doing big things* відтворюється як творити велике діло за допомогою модуляції, що є доречними і повністю відтворює суть висловленого, а фраза *tackling our biggest challenges* відтворюється генералізацією *вирішувати найбільші проблеми*, адже лексема *challenge* має значення *виклик*, що дещо знижує емоційність сказаного. Загалом, прагматичний ефект афоризму – мотивації збережено у перекладі.

У наступному прикладі Барак Обама висловлює своє ставлення до воєн як до прояву захисту гідності своєї країни:

I don't oppose all wars. What I am opposed to is a dumb war. What I am opposed to is a rash war [94]. – *Я не проти всіх воєн. Я проти німої та необдуманної війни* [85].

У вищенаведеному афористичному вислові колишній президент стверджує, що він не схвалює війни, які є нераціональними. У своїх виступах Б. Обама наголошує на тому, що можна вирішити конфлікт без стрілянини та смерті людей, у свою чергу він звертає увагу на ведення переговорів та розгляду міжнародних питань у форматі мирних зустрічей. Саме таку думку політик висловлює у своєму вислові, використовуючи стилістичні засоби епітети *dumb, rash*, натякаючи на те, що потрібно обговорювати конфлікт, дослухатися до обох сторін, а не робити поспішні висновки. Також, аби посилити експресивність свого вислову, Б. Обама застосовує повтор початку речення *What I am opposed*, таким чином він намагається вплинути на слухача. У перекладі вбачаємо калькування епітетів *німа, необдумана* та об'єднання речень, що нівелює повтор і зменшує експресивність сказаного, відповідно понижуючи прагматичний потенціал афористичного висловлення.

Концепт DIGNITY простежуємо і у наступному прикладі:

America is the student who defies the odds to become the first in a family to go to college [94]. – *Америка — це той студент, який кидає виклик шансам стати першим у родині, хто вступить до коледжу* [85].

Таким афоризмом Барак Обама намагається охарактеризувати Америку як державу, яка постійно розвивається, є гідною бути наймогутнішою країною світу

завдяки своїм звершенням та досягненням. За допомогою метафори, колишній президент ототожнює Америку зі студентом, який йде напролом і кидає виклики собі, щоб вступити у коледж. Тут знаходимо відголосок з дитинства політика, адже зростав Барак в Африці, де зазвичай сім'ї є багатодітними і мало хто з них вступає у коледж, щоб здобути вищу освіту, тому вони намагаються зробити все можливе, щоб досягти успіху. У перекладі метафора зберігається завдяки калькуванню, відповідно передається прагматичний потенціал сказаного.

Досить часто про гідність говорить Дональд Трамп у своїх промовах, зазвичай він виражає це досить яскраво, тому знаходимо ряд афоризмів з концептом DIGNITY, наприклад:

We will be a country of generosity and warmth. But we will also be a country of law and order [96]. – *Ми будемо країною щедрості та благополуччя, але ми також будемо країною законності та правопорядку* [86].

У вищенаведеному прикладі Д. Трамп стверджує, що Америка є гідною країною, здатною водночас бути привітною та щедрою, але з іншого боку суворою та правомірною. Політика Дональда Трампа була спрямована саме на такий курс, адже за його президенства було видано багато нових законів, які містять чіткі обмеження. Такий афоризм було використано з метою посилу до тих, хто хоче відвідати США, адже відомо, що Дональд Трамп пропагував туризм, але запевняв, що залишитись у країні нелегально не вийде. Саме тому використовується метафора *a country of generosity and warmth*, що зображує привітність країни усім, хто хоче подорожувати нею, але з іншого боку метафора *a country of law and order* наказує, що всередині держави потрібно діяти згідно зі встановленими правилами. До того ж, ці метафори є складовою паралельних конструкцій, які посилюють прагматичний ефект афоризму, спрямований на заклик та попередження. У перекладі використано калькування та конкретизацію *a country of generosity and warmth* – *країна щедрості та благополуччя*, *a country of law and order* – *країна законності та правопорядку*, а також об'єднання речень, що зменшує експресивність афоризму.

У наступному афоризмі Дональда Трампа також простежуємо концепт DIGNITY:

Don't surrender your country or its people to the false song of globalism [96]. –

Не довіряйте фальшивій пісні глобалізму та не зраджуйте своїй країні та народу [86].

Наведений афоризм спрямований на заклик та мотивацію до збереження гідності своєї країни, що було пріоритетом у політиці Д. Трампа. Використовуючи метафору *the false song of globalism*, під якою розуміємо загальноприйняті норми та настанови світових лідерів, організацій та провідних партій, які намагаються переконати всіх оточуючих діяти як вони твердять. Дональд Трамп називає ці засади піснею, адже вони гарно звучать, але з іншого боку це неправдива, фальшива пісня, яка може ввести в оману. Тому очевидно, він закликає політиків не довіряти цій пісні, а натомість берегти гідність своєї країни та народу. У перекладі використано перестановку, додавання *не довіряйте* та модуляція – лексема *surrender* відтворюється як *зраджувати* (початкове значення відмовлятися); метафора у перекладі калькована *фальшива пісня глобалізму*. Загалом, переклад є вдалим, навіть яскравішим за експресією та емоційністю ніж оригінал завдяки використаним перекладацьким трансформаціям.

Таким чином, з проаналізованих афоризмів Дональда Трампа та Барака Обами, які містять концепт DIGNITY можна зробити висновок, що їх когнітивна складова спрямована на мотивацію та заклик до збереження гідності та цілісності держави, як американським народом так і політиками. Проте, Барак Обама закликає до мирного рішення усіх нагальних питань, які можуть вплинути на державність. На мовному рівні використовуються стилістичні засоби, які надають експресивності та емоційного забарвлення сказаному.

Варто розглянути афоризми з концептом DIGNITY, які були використані у промовах Річарда Ніксона. На відміну від афоризмів Барака Обами та Дональда Трампа, які пронизані патріотизмом та закликом до збереження гідності

країни, Р. Ніксон мотивує людей до гідного життя та вчинків. Розглянемо їх детальніше.

*Only if you have been in **the deepest valley**, can you ever know how magnificent it is to be on **the highest mountain*** [97]. – *Тільки побувавши на глибині, ти можеш дізнатися, як чудово бути на висоті* [89].

У вищенаведеному прикладі Річард Ніксон намагається донести до адресата ту думку, що для того, щоб стати успішним та гідною людиною необхідно пройти через труднощі та складні ситуації. Саме така думка виражається за допомогою протиставлення метафор *the deepest valley – the highest mountain*, де під найглибшою долиною розуміємо найгірші ситуації у житті, а під найвищою горою – успішне майбутнє, яке чекає на гідну людину після падінь і поразок. Такий афоризм є відголосом до життя самого Річарда Ніксона, адже він багато разів балотувався у сенат, а також на пост президента, але завжди програвав. Проте, після поразок та важкої праці він все-таки став президентом США. У перекладі афоризм відтворено не повною мірою через те, що метафори були перекладені за допомогою генералізації *глибина та висота*. Такий спосіб перекладу повністю нейтралізує емоційне забарвлення афоризму та позбавляє його образності, що впливає на відтворення його когнітивних характеристик.

Наступний афоризм Річарда Ніксона з концептом DIGNITY також містить метафору:

If you want to make beautiful music, you must play the black and the white notes together [97]. – *Якщо ви хочете створювати красиву музику, ви повинні грати чорними та білими разом* [89].

У вищенаведеному прикладі Річард Ніксон звертається до своїх співвітчизників з метою заклику до того, що різні життєві ситуації, як погані так і хороші, є запорукою успіху. Такий сенс він доносить за допомогою метафор, де успіх він ототожнює з красивою музикою *beautiful music*, а життєві перипетії з чорними та білими нотами *the black and the white notes*. Таким чином, чорні ноти уособлюють падіння, важкі ситуації на шляху до щасливого життя, а білі ноти – це успіх та сприятливі події для

його досягнення. Політик наголошує, що гарна музика вийде тільки якщо грати білі та чорні ноти разом, адже різні життєві ситуації мають переплітатись. У перекладі метафора *to make beautiful music* зберігається за допомогою калькування створювати красиву музику, а от метафора *play the black and the white notes* дещо втрачає образність і сенс, адже в ній вилучається лексема *notes* і стилістичний засіб відтворюється як *грати чорними та білими*, що є незрозумілим для адресата.

Таки самий прагматичний потенціал як у попередніх афоризмах Р. Ніксона, знаходимо у наступному прикладі:

It's a piece of cake until you get to the top [97]. – ***Все здається дуже легким, поки ви не дістанетесь до вершини*** [89].

За допомогою наведеного афоризму Річард Ніксон наголошує на тому, що коли людина досягла успіху, їй не потрібно зупинятися, а навпаки – продовжувати свій шлях та розвиватися. У цьому прикладі використовується метафорична ідіома *it's a piece of cake*, яка має значення якоїсь легкої справи, що порівнюється зі шматочком торта. Також зустрічаємо метафору *get to the top*, що означає досягнути успіху. Саме такі стилістичні засоби надають афоризму образності та експресивності висловлення думок. У перекладі ідіома відтворена за допомогою українського еквівалента, що значно зменшує його експресивність, а метафора *get to the top* відтворена антонімічним перекладом *не дістанетесь до вершини*, що є доречним перекладом, адже таким способом компенсується прийменник *until*.

Розглянемо наступний приклад:

If you take no risks, you will suffer no defeats. But if you take no risks, you win no victories [97]. – ***Якщо не ризикувати, можна уникнути поразок. Але якщо ви не ризикуєте, можна програти*** [89].

У вищенаведеному афористичному вислові Річард Ніксон знову ж наголошує на тому, що задля гідного життя потрібно йти на ризик, що допоможе досягти успіху. Він також зауважує, що можна не ризикувати, але тоді існує ймовірність того, що людина не матиме того життя, якого б вона бажала. Задля посилення мотиваційного ефекту політик використовує паралельні конструкції, що є типовим засобом

посилення прагматичного потенціалу сказаного. Також, він вдається до повтору фрази *if you take no risks*, що збільшує експресивність афоризму. У перекладі повтор дещо видозмінюється через вилучення займенника *you*, що змінює тип речення з двоскладного на односкладне *якщо не ризикувати*, а в наступному перекладі тієї ж фрази використовується калькування *якщо ви не ризикуєте*, тому повний повтор ключової фрази не відтворюється. Також, у перекладі використано антонімічний переклад *suffer no defeats – уникати поразок*, *win no victories – програвати*. Такі перекладацькі трансформації змінюють прагматичний настрій сказаного та нівелюють образність афоризму.

Таким чином, афоризми, які Річард Ніксон використовує у своїх промовах містять концепт DIGNITY. Прагматичним потенціалом афоризмів є висловлення мотивації до досягнення успіху та гідного життя, а також те, що потрібно подолати багато труднощів заради цього.

Концепт DIGNITY простежуємо і в афоризмах Франкліна Рузвельта:

When you reach the end of your rope, tie a knot in it and hang on [92]. – *Коли ви досягли кінця мотузки, зав'яжіть на ній вузол і тримайтеся* [84].

У вищенаведеному прикладі простежуємо метафору, яка є основою афоризму. Франклін Рузвельт намагається донести до адресата те, що необхідно зберігати свою гідність у будь-яких ситуаціях. Він ототожнює життя з довгою мотузкою і стверджує, що якщо людина досягла кінця мотузки, тобто складного періоду, необхідно зав'язати вузол і триматися за нього з усіх сил, тим самим показуючи, що потрібно гідно нести всі випробування долі. У перекладі метафора повністю передається за допомогою калькування, відповідно її прагматичні особливості відтворюються.

Ще одну метафору зустрічаємо у наступному афоризмі Ф. Рузвельта:

Remember you are just an extra in everyone else's play [92]. – *Пам'ятайте, що ви лише статист у чужій грі* [84].

Концепт DIGNITY виражається у наведеному афоризмі через порівняння людини зі статистом – людиною, яка виконує роль у кіно чи театрі без слів, для масовки. Цим стилістично забарвленим афоризмом Франклін Рузвельт намагається донести до

свого слухача те, що усіма людьми хтось постійно керує, чи то уряд чи то менеджер, але потрібно зберігати гідність і виконувати свою роль відповідно. Метафора *an extra in everyone else's play* є дуже влучною, адже статист не є основним героєм постановки у театрі чи в кіно, а під грою він має на увазі життя. У перекладі метафору відтворено калькуванням, хоча на нашу думку, було б доречніше використати конкретизацію і відтворити *play* як *n'essa*, що більше б зображувало театральну постановку. Проте, афоризм відтворено адекватно зі збереженням образності.

Далі Франклін Рузвельт говорить про гідність нації:

The nation that destroys its soil destroys itself [92]. – *Нація, яка руйнує свою землю, руйнує саму себе* [84].

У вищенаведеному прикладі колишній президент стверджує, що гідна нація не повинна руйнувати свою країну. Під метафорою *destroy soil* мається на увазі країна, яку люди руйнують своїми вчинками, способом життя. Франклін Рузвельт також наголошує на тому, що руйнуючи свою країну, вони роблять гірше для самих себе, адже це те середовище, де вони живуть самі. Така поведінка, на його думку, є негідною людиною, яка поважає себе. Також, окрім метафори зустрічаємо повтор лексеми *destroy* задля підвищення експресивності та підвищення прагматичного ефекту. У перекладі простежуємо повне відтворення афоризму завдяки калькуванню, метафора та повтор зберігаються повністю.

Отже, у своїх виступах американські політики завжди говорять про гідність своєї держави, її могутність та непереможність, з цих причин ми виділяємо афоризми з концептуальною складовою DIGNITY. Нами було розглянуто промови Барака Обама, Дональда Трампа, Франкліна Рузвельта та Річарда Ніксона. Серед особливостей афоризмів виділяємо зображення патріотизму, боротьби за рівність та права, роздуми про життя та політичні перипетії, їх когнітивна складова спрямована на мотивацію та заклик до збереження гідності та цілісності держави, як американським народом так і політиками. На мовному рівні використовуються стилістичні засоби, які надають експресивності та емоційного забарвлення сказаному, серед яких виділяємо метафори, повтори, паралельні конструкції, епітети, градацію.

У перекладі використовуються наступні перекладацькі трансформації: калькування (25%), модуляція (18%), конкретизація (16%), генералізація (15%), вилучення (10%), додавання (9%), антонімічний переклад (7%).

ВИСНОВКИ

У роботі подано аналіз домінантних лінгвокогнітивних характеристик англomовного афоризму в політичному дискурсі, дослідженні засобів їх вербалізації, а також у виокремленні способів їх відтворення українською мовою.

Дослідження дало змогу дійти таких висновків:

1. У лінгвістиці та мовознавстві існують різноманітні визначення поняття афоризм. Ми трактуємо цей феномен як стійкий вираз, який коротко, узагальнено, в точній формі виражає розумну думку, комунікативною метою якого є переконати адресата за допомогою виразного судження. Афоризм відрізняється від крилатих висловів, прислів'я та приказки набором інтенціональних й імплікаційних ознак, укладених в художню оболонку висловлювання. Також він характеризується смисловою компресією і є вербальним продуктом розумової діяльності людини.

2. Політична афористика – це культурна спадщина, залишена в мові чинним агентом політичної комунікації. Вислови політичних діячів, фрази і вирази, які стали популярними входять до фонду прецедентних висловлювань тієї чи іншої лінгвокультури. Афоризми й афористичні висловлювання зовнішньою формою і внутрішнім змістом здатні впливати на адресата, фіксуючи на себе більше уваги, ніж банальні висловлювання. Будучи невід'ємною частиною національної культури народу, афоризми вбирають в себе всі події (в нашому випадку в сфері політики) і відображають їх у промовах, в тому числі, і в формі політично значущих для етносу виразів. Основними функціями афоризмів у політичному дискурсі є сугестивна, директивна, агональна, викривальна, провокуюча, моделююча і кумулятивна. В основі критеріїв виокремлення афоризмів лежать мовні засоби на фонетичному, морфологічному, лексичному і синтаксичному рівнях.

3. У процесі аналізу перекладу афоризмів необхідно спочатку встановити потенційно досяжну адекватність перекладу конкретного тексту, а потім визначити реальну еквівалентність, тобто ступінь відхилення від теоретично можливої адекватності. В процесі перекладу афоризмів необхідно зберігати форму афоризму та

їхнє конотативне значення. Характер і роль стилістичних елементів використаних в афоризмах обумовлюють способи їх перекладу. Трудність, з якою стикається перекладач насамперед є у відтворенні не тільки смислу афоризму, а й його експресивності та когнітивних складових. Сислове навантаження афоризмів ставить специфічні вимоги до перекладача, тому він вдається до використання перекладацьких трансформацій. У дослідженні використовуємо класифікацію за В.Н. Комісаровим, який виділяє калькування, транскодування, конкретизацію, модуляцію, генералізацію, додавання, вилучення, заміни, нульовий переклад (дослівний).

4. Політичний дискурс – це різновид дискурсу, мета існування якого – завоювання, збереження і здійснення політичної влади. Проаналізувавши праці попередників, ми виділили найяскравіші, на наш погляд, риси політичного дискурсу: інституційність, ритуалізованість, персуазивність, переважання оцінки і впливу над інформативністю та деякі інші. Політичний текст є продуктом політичної комунікації. Також він має безпосередній маніпулятивний вплив на свідомість реципієнта. Варто зазначити, що вплив на адресата досягається не стільки за умов раціонального міркування, скільки апеляцією до його емоційного фону за допомогою використання засобів мовної виразності, експресивної лексики і гучних епітетів; повторенні важливих за змістом слів (словосполучень); використанні суспільно-політичної лексики і термінології.

5. У кожної людини існує певна сукупність знань і уявлень про світобудову – «картина світу», яка становить ядро світобачення людини. Картина світу не є чимось завершеним, вона схильна до зміни, тому що протягом життя в поле зору людини обов'язково потрапляє, те що колись перебувало поза межами її уявлень про світ. Концепт відтворює образ етносу та менталітет носіїв мови. Концепт виражає етнічну специфіку мислення, яка вербалізується за допомогою лінгвокогнітивних етнокультурних асоціативних особливостей носія системи концепту. В структурі концептосфери POLITICS можна виділити кілька ключових концептів, до яких слід віднести сферу управління державою, кримінальну діяльність, політику в цілому, представників політики. Щодо політичних промов, то там домінують такі концепти політичне життя, свобода, філософія життя, рівність, громадська позиція, гідність та

інші. Всі ці концепти вербалізуються за допомогою різних мовних одиниць, в тому числі й афоризмів. Лінгвокогнітивні характеристики англomовних афоризмів тісно пов'язані з реалізацією прагматичних установок висловленого.

6. Методологія вивчення політичного тексту спрямована на дослідження того, чи реалізуються наведені вище функції, і за рахунок чого відбувається така реалізація. Оскільки об'єктом нашого дослідження є функціонування афоризмів у політичному тексті, а саме промовах американських політиків, а також аналіз їхніх лінгвокогнітивних особливостей та їх відтворення у перекладі, ми використовуємо методи дослідження, які допоможуть нам проаналізувати зазначені параметри. До таких методів відносимо: методи аналізу та синтезу (для аналізу загальних понять про предмети, явища і процеси пов'язані з розвитком афористики, а також формулюванні суджень, що виражають найбільш загальні закони розвитку афоризмів, формуванні їх поняття та класифікації.), індукції та дедукції (для узагальнення основного поняттєвого апарату та аналізу теоретичного матеріалу на тему афоризму, його перекладу та характеристик.), метод суцільної вибірки (для відбору афоризмів з промов американських політиків); метод мовностилістичного аналізу (для аналізу стилістичної та мовної складової промов американських політиків, а також для аналізу стилістичної наповнюваності афоризмів); когнітивний метод (спрямований на вивчення понятійної системи людини, яка виступає і як суб'єкт і як об'єкт політики (влади)); концептуальний аналіз (для визначення лінгвокогнітивних характеристик англomовного афоризму, його основних концептів, виражених у промовах американських політиків); статистичний метод (для підрахунку відсоткового показника досліджуваних одиниць); порівняльний метод (зіставлення оригіналу та перекладу політичних промов).

7. Матеріалом нашого дослідження виступають промови американських політиків різних років, у яких вони застосовують маніпулятивні мовні способи, до складу яких входять й афоризми. Саме завдяки афоризмам їхні промови стають яскраві, експресивні та забарвлені, когнітивна функція яких – якомога переконати адресанта у правильності та значущості їхніх слів. Проаналізувавши ряд промов американських політиків різних років, було виділено 112 одиниць афоризмів та визначено, що їх

концептосфера формується за допомогою різноманітних концептів, найуживанішими серед яких є: POLITICS, PHILOSOPHY OF LIFE, EQUALITY, DIGNITY. Найпоширенішим концептом афоризмів у промовах американських політиків є POLITICS, який направлений на опис політичних процесів, ставлення політиків до них, їхні політичні переконання та ведення політиків на міжнародній арені. Проаналізувавши афоризми, які використовують Ф. Рузвельт, Дж. Форд, Р. Ніксон, Г. Клінтон, Б. Обама, Д. Трамп у своїх промовах, було визначено що у їх складі використовуються метафори, метонімія, іронія, гіпербола, паралельні конструкції, риторичні питання, полісиндетон. У перекладі ці стилістичні засоби відтворюються за допомогою калькування (27%), модуляції (22%), генералізації (18%), транскрибування (16%), об'єднання речень (13%) та синтаксичного уподібнення (4%). Когнітивні характеристики афоризмів американських політиків зумовлюють завоювання довіри, переконання народу у правильності вибору, демократичних настроях, маніпуляції, які вдало відтворено у перекладі та передано засобами української мови.

8. Матеріал дослідження показав, що американські політиків дуже часто говорять про філософію життя. Оскільки мова повинна бути зрозумілою для всіх, політики використовують афоризми, які містять концепт PHILOSOPHY OF LIFE, адже ці висловлення мають когнітивні характеристики близькі кожному – сенс життя, його пізнання, життєві принципи та поняття. Розглянувши промови таких американських політиків як Ф. Рузвельт, Р. Ніксон, Дж. Форд та Р. Рейгана, було визначено, що прагматичний потенціал афоризмів із зазначеним концептом спрямований на мотивацію, стимул, чесність, життєві переконання, вміння ризикувати та допомагати іншим. В афоризмах він виражається за допомогою метафори, антитези, повтору, паралельних конструкцій, анадиплосису та рідше епітетів. У перекладі вони відтворюються за допомогою таких перекладацьких трансформацій як калькування (26%), конкретизація (24%), генералізація (20%), модуляція (16%), рідше перестановка (8%) та антонімічний переклад (6%). Загалом переклад є адекватним і передає лінгвокогнітивні характеристики афоризмів.

9. Досить часто у своїх промовах американські політики звертаються до теми гендерної, суспільної, політичної та соціальної рівності. Відповідно, було виділено афоризми з концептом EQUALITY серед промов Гіллари Клінтон, Мішель Обами, Барака Обами та Дональда Трампа. Саме ці політики найбільше підіймають тему рівності у своїх виступах. Лінгвокогнітивні характеристики афоризмів є зображення рівності прав жінки як у соціумі так і на політичному рівні, рівне ставлення до людей різного соціального статусу, необхідності політиків сприймати простих людей як собі рівних, рівність міжрасову та міжнаціональну, дискримінацію. На мовному рівні простежуємо використання стилістичних засобів метафори, іронії, антитези, перефразу, а також на синтаксичному рівні повтору, полісиндетону та паралельних конструкцій. Для їх перекладу було використано такі перекладацькі трансформації як калькування (23%), модуляція (19%), конкретизація (18%), генералізація (15%), вилучення (11%), додавання (8%), об'єднання речень (6%). Загалом прагматичний потенціал, експресивність та зображальні властивості афоризмів було збережено у перекладі.

10. У своїх виступах американські політики завжди говорять про гідність своєї держави, її могутність та непереможність, з цих причин ми виділяємо афоризми з концептуальною складовою DIGNITY. Нами було розглянуто промови Барака Обама, Дональда Трампа, Франкліна Рузвельта та Річарда Ніксона. Серед особливостей афоризмів виділяємо зображення патріотизму, боротьби за рівність та права, роздуми про життя та політичні перипетії, їх когнітивна складова спрямована на мотивацію та заклик до збереження гідності та цілісності держави, як американським народом так і політиками. На мовному рівні використовуються стилістичні засоби, які надають експресивності та емоційного забарвлення сказаному, серед яких виділяємо метафори, повтори, паралельні конструкції, епітети, градацію. У перекладі використовуються наступні перекладацькі трансформації: калькування (25%), модуляція (18%), конкретизація (16%), генералізація (15%), вилучення (10%), додавання (9%), антонімічний переклад (7%).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Наукові праці

1. Алексеева И. С. Текст и перевод. Вопросы теории : учебное пособие. М. : Межд. отн-я., 2008. 184 с.
2. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык : учебник для вузов. М. : Флинта : Наука, 2006. 384 с.
3. Аскольдов С. А. Концепт и слово / *Русская словесность. От теории словесности к структуре текста.* М. : Academia, 1997. С. 267–279.
4. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка. Воронеж : ВГУ, 1996. 104 с.
5. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров / *Эстетика словесного творчества.* М. : Искусство, 1979. С. 237–280.
6. Бархударов Л.С. Язык и перевод. М.: Международные отношения, 1975. 190 с.
7. Баранов А.Н. Политическая лингвистика / Введение в прикладную лингвистику. М.: Эдиториал УРСС, 2001. 360 с
8. Бенедиктов Б.А. Психология овладения иностранным языком. Минск: Высшая школа, 1974. 335 с.
9. Болдырёв Н. Н. Когнитивная лингвистика: Курс лекций по английской филологии. Тамбов: Изд.во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2002. 123 с.
10. Бочкарев Л. В. Анализ, синтез и предвидение как основные мыслительные операции лежащие в основе аналитико-синтетической компетентности / *Фундаментальные исследования.* Выпуск № 4. М.: Изд-во Искусство, 2013. С. 959-963.
11. Бреус Е.В. Основы теории и практики перевода с русского языка на английский: *Учебное пособие. 2-е изд., испр. и доп..* М.: Изд-во УРАО, 2000. 208 с.
12. Брутян Г.А. Язык и картина мира. Филологические науки. М, 1973. Вып. №1. - С. 45-69.

13. Буковская Б.М. Текстобразующие функции афоризмов в художественном произведении / *Межуровневая организация текста в естественном языке*. Межвуз сб. науч. тр. Челябинск, 1987. С. 31-37.
14. Ваганова Е.Ю. Афоризм как тип текста в аспекте интерсексуальности: на материале немецкого языка. дис.к.ф.н. Калининград, 2002. 261 с.
15. Валгина Н.С. Теория текста. М.: Логос, 2003. 280 с.
16. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура. Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. М.: Русский язык, 1990. 246 с.
17. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. 224 с.
18. Влахов С. Непереводимое в переводе. М.: Международные отношения, 1980. 340 с.
19. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка. М., 1981. 187 с.
20. Гарбовский Н.К. Теория перевода: Учебник. М.: Изд-во Моск. ун-та, 2004. 544 с.
21. Григорьева В. С. Дискурс как элемент коммуникативного процесса: прагмалингвистический и когнитивный аспекты: монография. Тамбов. Изд-во Тамбовского гос. техн. ун-та. 2007. 288 с.
22. Грузберг Л.А. Концепт / *Стилистический энциклопедический словарь русского языка*. М.: Флинта: Наука, 2006. 696 с.
23. Дядык Н.Г. Гносеологический анализ афоризма как специфической семиотической системы. автореф. дис. к.ф.н. Челябинск, 2011. 188 с.
24. Иршкова К. А. Манипулирование в речи первых лиц государства. Звезда. М, 2009. С.8-14.
25. Желтухина М.Р. Специфика речевого воздействия тропов в языке СМИ. дис. д.ф.н. М.: 2004. 692 с.
26. Золина Г.Д. Языковые и жанровые особенности политического текста / *Вестник Адыгейского государственного университета: Филология и искусствоведение*. Вып. № 2. Адыгейск, 2009. С. 51-56.

27. Карасик В.И. Культурные доминанты в языке / *Языковая личность: Культурные концепты*. Волгоград-Архангельск, 2003. С. 27-38.
28. Карасик В.И. О типах дискурса / *Языковая личность: институциональный и персональный дискурс*. Волгоград: Перемена, 2000. С. 5-20.
29. Казакова Т.А. Теория перевода (лингвистические аспекты). СПб.: Издательство Союз, 2000. 185 с.
30. Красних В.В. Понятие «концепт» в лингвистических исследованиях. Воронеж, 1999. 154 с.
31. Кожемякин Е.А. Дискурс-анализ как междисциплинарная методология: Исторический аспект. Белгород: изд-во БелГУ, 2008. С. 5-12.
32. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. Учебное пособие. М. : Гнозис, 1998. 267 с.
33. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу. К. : Юніверс, 2003. 279 с.
34. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця: Нова книга, 2003. 448 с.
35. Кубрякова Е. С. Роль словообразования в формировании языковой картины мира / Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. М. : Наука, 1988. С. 141–172.
36. Кубрякова Е.С. Язык и знание. М.: Языки славянской культуры, 2004. 560 с.
37. Латышев Л.К. Курс перевода (Эквивалентность перевода и способы ее достижения). .: Международные отношения, 1981. 247 с.
38. Левицкая Т.Р. Пособие по переводу с английского языка на русский. М.: Высшая школа, 1973. 136 с.
39. Макаров М.Л. Основы теории дискурса. М.: Гнозис, 1998. 280 с.
40. Манякина Т.И. Логико-семантическая классификация афоризмов / *Вопросы теории романо-германских языков*. Днепропетровск, 1975. 244 с.
41. Маслова В.А. Лингвополитология. Современные направления в лингвистике. М.: Академия, 2008. С. 203-248

42. Наличникова И.А. Афоризм как жанр, малоформатный текст и универсальное высказывание / Филологические науки. Вопросы теории и практики. Выпуск №4, Ч.3. Тамбов: Грамота, 2016. С. 121-123
43. Маслова В.А. Введение в когнитивную лингвистику. М., 1997. 356 с.
44. Миркин В. Я. Когнитивная лингвистика. Минск : ТетраСистемс, 2008. 266 с.
45. Михайлов Н. Н. Теория художественного текста. М.: «Академия», 2006. 224 с.
46. Миньяр-Белоручев Р. К. Общая теория перевода и устный перевод. М.: Воениздат, 1980. 237 с.
47. Никитин М.В. Основы лингвистической теории значения. М.: Высшая школа, 1988. 168 с.
48. Николаева Т.М. Лингвистика текста. Современное состояние и перспективы / *Новое в зарубежной лингвистике*. Вып. № 8. М.: Прогресс, 2007. С. 28-31.
49. Нерознак В.П. От концепта к слову: к проблеме филологического концептуализма / *Вопросы филологии и методики преподавания иностранных языков*. Омск, 1998. С. 80-85.
50. Ольшанский И.Г., Мельникова О.В. Афористика как объект филологических исследований / *Вестник МГЛУ*. Выпуск № 559. М.: 2009. 19 с.
51. Пилатова В.Н. Экспрессивное отрицание в современном английском языке. автореф. дис.к.ф.н. СПб., 2002. 22 с.
52. Полчанинова Е.О. Афоризм во фразеологии и фразеологизм в афористике современного немецкого языка. автореф. дис. к.ф.н. М.: 2012. 22 с.
53. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика. М.: АСТ: Восток, Запад. 2007. 315 с.
54. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя, 2008. 331 с.
55. Райс К. Классификация текстов и методы перевода / *Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике*. М., 2004. 296 с.
56. Репина Е.А. Политический текст как средство речевого воздействия. Гуманитарные науки. Религия. Искусство. М.: Инфра-М, 2012. С. 67-69.
57. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. М.: Международные отношения, 1974. 214 с.

58. Розенталь Д.Э. Книга о хорошей речи. М.: Культура и спорт, ЮНИТИ, 1997. 268 с.
59. Садовая Г.Г. Языковая природа и стилистические функции сентенции (на материале англ. яз.). автореф. дис. д.ф.н. Краснодар, 1999. 27 с.
60. Сдобников В. В. Теория перевода: учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. *Лингвистика и межкультурная коммуникация: золотая серия*. Москва : АСТ: Восток-Запад, 2007. С. 215.
61. Серебрянников Б.А., Кубрякова Е.С. Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. М.: Наука, 1988. 216 с.
62. Сорокин Ю.С. У истоков литературного языка нового типа (Перевод «Разговоров о множестве миров» Фонтенеля) / Литературный язык XVIII века. Проблемы стилистики, Л., Наука, 1982. С. 52-82.
63. Стернин И.А. Проблемы анализа структуры значения слова. Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1979. 156 с.
64. Телия В.Н. Первоочередные задачи и методологические проблемы исследования фразеологического состава языка в контексте культуры / Фразеология в контексте культуры. М.: Просвещение, 1999. С. 20-26.
65. Третьякова Т.П. Опыт лингвистического анализа аргументации в политическом диалоге / *Коммуникация и образование. Сборник статей*. Под ред. С.И. Дудника. СПб: СПбФО, 2004. С. 299-320.
66. Успенский Л.В. Коротко об афоризмах. Афоризмы. Ленинград: Наука, 1964. С. 23-24.
67. Федоренко Н.Т., Сокольская Л.И. Афористика. М.: Наука, 1990. 420 с.
68. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. М.: Высшая школа, 1968. 303 с.
69. Хрусталева Ю.М. Общий курс философии. М.: ГОУ ВУНМЦ, 2003. С. 584-589.
70. Чорна А. О. Лінгвокогнітивні характеристики англомовного афоризму на матеріалі промов американських політиків / збірник тез доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених». Одеса, 2021. С. 56-59.

71. Чорна А. О. Відтворення концептуальної складової англомовного афоризму у перекладі на матеріалі промов американських політиків / збірник тез доповідей ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура». Київ, 2021. С. 152-155.
72. Чудинов А.П. Политическая лингвистика. М.: Флинта, Наука, 2006. 310 с.
73. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса. М.: Гнозис, 2004. 325 с.
74. Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика. М.: Воениздат, 1973. 280 с.
75. Шумакова А.П. Французский афоризм как текст. дис. к.ф.н. Смоленск: 2006. 241 с.
76. Яковлева Е.С. К описанию русской языковой картины мира / Русский язык за рубежом. М., 1996. Вып. №1. С. 47-50.
77. BuysSENS E. Les Langages et le discours. Essai de linguistique fonctionnelle dans le cadre de la sémiologie. Bruxelles: Office de publicité, 1943. 99 p.
78. Catford J.C. A linguistic theory of translation. London: Oxford University Press, 1984. 259 p.
79. Lévi-Strauss C. Anthropologie Structurale. Structural Antropology (English version by C. Jacobson, B.G. Schoepf). New York: Basic Books, Inc., Publishers, 1963. 440 p.
80. Newmark P. About Translation: Multilingual Matters. Clevedon: Multilingual Matters Ltd., 1991. 342 p.
81. Nida E. A. Language structure and translation: essays by E. A. Nida. Selected and introduced by Anwar S. Dil. Stanford, California. Stanford University Press, 1975. 284 p.
82. Wierzbicka A. Semantics: Primes and Universals. Oxford: Oxford University Press. 1995. 500 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

83. Промови Архів. Гіллари Клінтон. Посольство США в Україні. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/category/speeches-uk/>
84. Промови Архів. Франклін Рузвельт. Посольство США в Україні. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/category/speeches-uk/>

85. Промови Архів. Барак Обама. Посольство США в Україні. URL:
<https://ua.usembassy.gov/uk/category/speeches-uk/>
86. Промови Архів. Дональд Трамп. Посольство США в Україні. URL:
<https://ua.usembassy.gov/uk/category/speeches-uk/>
87. Промови Архів. Мішель Обама. Посольство США в Україні. URL:
<https://ua.usembassy.gov/uk/category/speeches-uk/>
88. Промови Архів. Рональд Рейган. Посольство США в Україні. URL:
<https://ua.usembassy.gov/uk/category/speeches-uk/>
89. Промови Архів. Річард Ніксон. Посольство США в Україні. URL:
<https://ua.usembassy.gov/uk/category/speeches-uk/>
90. Промови Архів. Джеральд Форд. Посольство США в Україні. URL:
<https://ua.usembassy.gov/uk/category/speeches-uk/>
91. Speeches Archives. Hillary Clinton. USA Embassy in Ukraine. URL:
<https://ua.usembassy.gov/category/speeches/>
92. Speeches Archives. Franklin D. Roosevelt. USA Embassy in Ukraine. URL:
<https://ua.usembassy.gov/category/speeches/>
93. Speeches Archives. Ronald Reagan. USA Embassy in Ukraine. URL:
<https://ua.usembassy.gov/category/speeches/>
94. Speeches Archives. Barack Obama. USA Embassy in Ukraine. URL:
<https://ua.usembassy.gov/category/speeches/>
95. Speeches Archives. Gerald R. Ford. USA Embassy in Ukraine. URL:
<https://ua.usembassy.gov/category/speeches/>
96. Speeches Archives. Donald Trump. USA Embassy in Ukraine. URL:
<https://ua.usembassy.gov/category/speeches/>
97. Speeches Archives. Richard M. Nixon. USA Embassy in Ukraine. URL:
<https://ua.usembassy.gov/category/speeches/>
98. Speeches Archives. Michelle Obama. USA Embassy in Ukraine. URL:
<https://ua.usembassy.gov/category/speeches/>

Довідкова література

99. Горкин А.П. Литература и язык. Современная иллюстрированная энциклопедия. М.: Росмэн, 2006. 984 с.
100. Жеребило Т.В. Словарь лингвистических терминов и понятий. Изд. 6-е, испр. и доп. Назрань: Пилигрим, 2016. 610 с.
101. Кормілов З.І. Сучасний словник-довідник з літератури. М., 1999. 421 с.
102. Кунин А.В. Большой англо-русский фразеологический словарь: Около 20000 фразеологических единиц. 6-е изд., исправл. М.; Живой язык, 2005. 944 с.
103. Куньч З. Риторичний словник. К.: Рідна мова, 1997. 341 с.
104. Матвеева Т.В. Полный словарь лингвистических терминов. Ростов н/Д: Феникс, 2010. 526 с.
105. Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. Словарь-справочник лингвистических терминов. М.: Просвещение, 1976. 544 с.
106. Тихонов А.Н. Энциклопедический словарь-справочник лингвистических терминов и понятий. Т. 1. М.: Флинта, 2008. 839 с.

Інтернет-джерела

107. Анастасьева О.А. Англоязычный афоризм как объект лингвистического анализа. М., 2014. С. 161-167. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/novit-filolog/19/17.pdf>
108. Белокурова С.П. Словарь литературоведческих терминов. URL: http://literary_criticism.academic.ru/268/%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%84%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%8F

ДОДАТКИ

Визначення дефініції «афоризм» у працях мовознавців

Автор дефініції	Визначення дефініції	Джерело
Розенталь Д. Е., Теленкова М. А.	Афористичність (від грец. aphorismos – вислів) мови – насичення мови афоризмами – лаконічними, точними за формою висловами, які виражають узагальнену думку	Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. Словарь-справочник лингвистических терминов. М.: Просвещение, 1976. 544 с.
Матвеева Т.В.	афоризм – стійкий вираз, який коротко, узагальнено, в точній формі виражає розумну думку. Художня досконалість афоризму підкреслюється використанням тропів і фігур мови, особливо вживані антитеза і паралелізм.	Матвеева Т.В. Полный словарь лингвистических терминов. Ростов н/Д: Феникс, 2010. 526 с.
Дядик Н.Г.	Афоризми відображають всі рівні людського буття «від побутового до екзистенційного» і представляють собою «універсальну форму знання, присутню на будь-якому рівні пізнання об'єктивної реальності».	Дядик Н.Г. Гносеологический анализ афоризма как специфической семиотической системы. автореф. дис. к.ф.н. Челябинск, 2011. 188 с.

Успенський Л. В.	Афоризм (грец. aphorismos – «короткий вислів») – закінчена, узагальнена і глибока думка певного автора, виражена в лаконічній, відточеній формі, що відрізняється чіткістю вираження і явним несподіваним судженням.	Успенский Л.В. Коротко об афоризмах. Афоризмы. Ленинград: Наука, 1964. С. 23-24.
Садова Г. Г.	Афоризм – стійка фразеологічна одиниця, що представляє собою цілісне речення дидактичного змісту та входить в єдину лексико-фразеологічну систему мови.	Садовая Г.Г. Языковая природа и стилистические функции сентенции (на материале англ. яз.). автореф. дис. д.ф.н. Краснодар, 1999. 27 с.

Методика дослідження лінгвокогнітивних характеристик англомовного афоризму та його відтворення у перекладі

аналіз і синтез

індукція та дедукція

метод суцільної вибірки

метод мовностилістичного аналізу

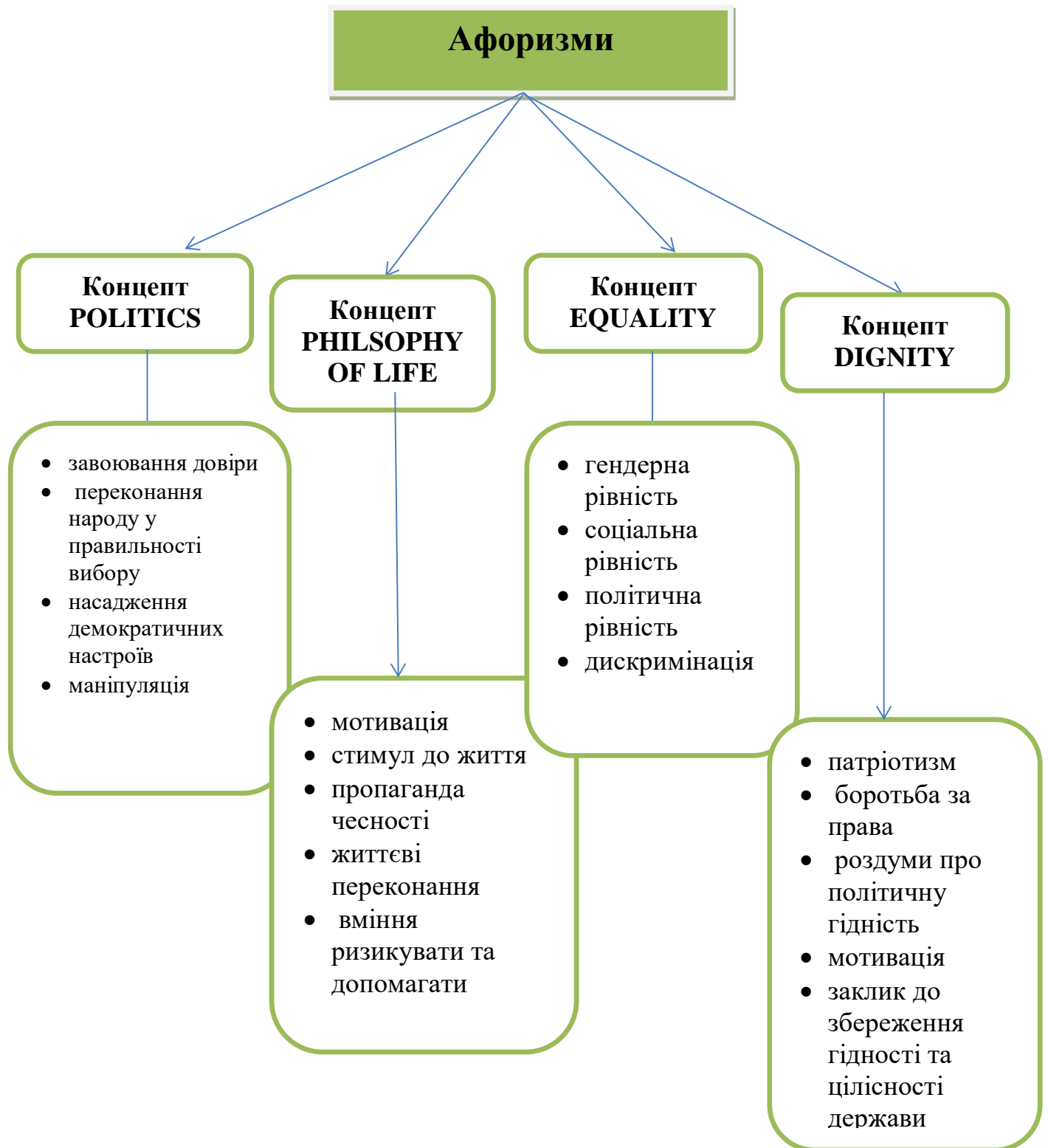
когнітивний метод

концептуальний аналіз

статистичний метод

порівняльний метод

Лінгвокогнітивні характеристики афоризмів у промовах американських політиків через призму концептів

**Мовні засоби вираження концептуальних складових англомовних афоризмів та
способи їх перекладу**

Стилістичний засіб	Оригінал – переклад	Перекладацька трансформація
POLITICS		
порівняння	<p>“ <i>Little Inflation Is Like Being a Little Bit Pregnant</i>”. – «<i>Невеличка інфляція – все одно що невеличка вагітність</i>».</p> <p>F. Roosevelt</p>	калькування
повтор паралельні конструкції	<p><i>Finishing second in the Olympics gets you silver. Finishing second in politics gets you oblivion.</i> – <i>Друге місце на Олімпійських іграх приносить тобі срібну медаль, друге місце в політиці – забуття.</i></p> <p>R. Nixon</p>	генералізація об’єднання речень
порівняння антитеза	<p><i>The challenge is to practice politics as the art of making what appears to be impossible, possible.</i> – «<i>Найважливіша сучасна проблема – перетворити політику в мистецтво робити можливим те, що здається неможливим».</i></p> <p>D. Trump</p>	модуляція перестановка калькування
метонімія	<p><i>Extremism thrives amid ignorance and anger, intimidation and</i></p>	калькування

полісиндетон	<i>cowardice. – «Екстремізм процвітає серед незнання та гніву, залякування та боягузтва».</i> H. Clinton	
метафора	<i>War is a contagion. – Війни заразні.</i> F. Roosevelt	заміна частини мови
PHILOSOPHY OF LIFE		
повтор	<i>The only thing we have to fear is fear itself. – Єдине, чого нам слід боятися - це самого страху.</i> F. Roosevelt	калькування
паралельні конструкції	<i>There are as many opinions as there are experts. – Скільки людей – стільки і думок.</i> F. Roosevelt	перестановка генералізація
повтор анадиплосис	<i>We can't help everyone, but everyone can help someone. – Ми не можемо допомогти всім, але кожен може допомогти комусь одному.</i> R. Reagan	калькування генералізація
паралельні конструкції	<i>Tell the truth, work hard, and come to dinner on time. – Не лукавте, працюйте наполегливо і вечеряйте вчасно.</i>	контекстуальна заміна модуляція

	G. Ford	
метафора антитеза	<i>The finest steel has to go through the hottest fire.</i> – <i>Найтоніша сталь повинна пройти через найгарячіший вогонь.</i> R. Nixon	калькування конкретизація
EQUALITY		
метафора	<i>“Women are the largest untapped reservoir of talent in the world”</i> . – «Жінки – найбільший невикористаний резервуар таланту в світі». H. Clinton	калькування
метафора	<i>“We’ll hold out our hand; they have to unclench their fist”</i> . - «Ми протягнемо нашу руку, якщо вони розіжмуть свій кулак». H. Clinton	калькування зміна типу речення
повтор	<i>Strong men, strong men, men who are truly role models, don't need to put down women to make themselves feel powerful.</i> – <i>Сильні чоловіки, чоловіки, які дійсно є прикладом для наслідування, не повинні принижувати жінок, щоб відчувати себе могутніми.</i>	вилучення

	M. Obama	
метафора	<i>If people can just pour into the country illegally, you don't have a country. – Країна припинить своє існування, якщо до неї можна потрапити нелегально.</i> D. Trump	перестановка модуляція
DIGNITY		
градація	<i>We proved that we are still a people capable of doing big things and tackling our biggest challenges. – Ми довели, що все ще залишаємося людьми, здатними творити велике діло та вирішувати наші найбільші проблеми.</i> B. Obama	модуляція генералізація
метафора	<i>Don't surrender your country or its people to the false song of globalism. – Не довіряйте фальшивій пісні глобалізму та не зраджуйте своїй країні та народу.</i> D. Trump	модуляція додавання
метафора	<i>If you want to make beautiful music, you must play the black and the white notes together. – Якщо ви хочете створювати красиву</i>	калькування вилучення

	<p><i>музику, ви повинні грати чорними та білими разом.</i></p> <p>R. Nixon</p>	
<p>ідіома</p> <p>метафора</p>	<p><i>It's a piece of cake until you get to the top. – Все здається дуже легким, поки ви не дістанетесь до вершини.</i></p> <p>R. Nixon</p>	<p>еквівалентний</p> <p>відповідник</p> <p>антонімічний</p> <p>переклад</p>
<p>метафора</p>	<p><i>Remember you are just an extra in everyone else's play. – Пам'ятайте, що ви лише статист у чужій грі.</i></p> <p>F. Roosevelt</p>	<p>калькування</p> <p>модуляція</p>

**Відсотковий показник використання перекладацьких трансформацій при
відтворенні англомовних афоризмів у перекладі на матеріалі промов
американських політиків**

